

№ 6888
1

ЖОЛМУРЗА АЙМУРЗАЕВ

**У Л Ы М
Т Ы Џ Л А !**

ЖОЛМУРЗА АЙМУРЗАЕВ

УЛЫМ, ТЫҢЛА!

Қосықлар хәм поэмалар

НӨКИС
„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“
1996

ҚАР2
А—39

Аймурзаев Ж.

Улым, тыңла: Қосықлар хәм поэмалар..

—Нөкис: Қарақалпақстан, 1996. 88-бет

Балалар хәм жас өспиримлер әдебияты редак-
циясы

Өзбекстан хәм Қарақалпақстан халық жазыушысы,
Бердақ атындағы республикалық сыйлықтың лауреаты
Ж. Аймурзаевтың бул топламына бурын баспа сөзде
жәрияланған шығармаларының ең сайландылары, сон-
дай-ақ бир қатар жаңа қосықлары енгизилип отыр.

Топлам шайырдың туўылғанына сексен бес жыл то-
лыў юбилейи мүнәсибетине шығарылып отыр.

№2 6588

1996 Гb УзССР
2861

А $\frac{4702270202-299}{M-357(04)-95} 22-96$

ISBN—5—8272—1645—3

© „Қарақалпақстан“ баспасы, 1996.

УЛЫМ, ТЫҢЛА!

Улым, тыңла! Жүрмен майдан ишинде,
Ийнимде бар жарқыраған жаў-жарақ,
Егер жаўды жексен етип бармасам,
Сен есапла-оннан өлим жақсырақ.

Улым, тыңла! Бабалардың сөзи бар,
Мәканыңа кирген жаўды айдап шық,
Жаўлар ушын қасла мийрим болмасын,
Көзлерин ой, жүрегине найза тық.

Улым, тыңла! Бул—жеңiske жоллама,
Жүрегимде ыза, кеги қайнаған,
Мен билемен жерди басып жатыр жаў,
Қанға кумар қасқыр, қанға тоймаған.

Улым, тыңла! Қасқыр-қозы душпаны,
Сен—қозымсан, сениң ушын мен қорған,
Ұатанымнан қуўмақ ушын душпанды,
Керекли жеринде боламан қурбан.

Улым, тыңла! Көктен жаўар қорғасын,
Қылышлардан сел-сел болып ағар қан,
Халқым ушын, бахтым ушын, сен ушын,
Пидә болсын жан әкеңнен шийрин жан.

Улым, тыңла! Жаўды жеңип бараман,
Сел-сел болып қан ақсада қойнымнан,
Қара көзим, перзентим деп сүйгенде,
Еркелерсең, қушақларсаң мойнымнан.

СУЛЫҰ

Жаздың күни жайнаған,
Жарқыраған күн сулыұ,
Жипек жели жылжыған,
Алтын айлы түн сулыұ.

Құлпы дөнген көк пенен,
Өнимге бай жер сулыұ.
Ғаңғылдасқан ғазлары,
Балығы мол көл сулыұ.

Толқын тайдай туўлаған,
Әмиўден шыққан пуў сулыұ.
Дүзилген жаңа каналдан,
Толқылап аққан суў сулыұ.

Мийнеттен мийўе өндирген,
Маңлайдан аққан тер сулыұ.
Билимли, ақыл күши бар,
Ғарымас, талмас ер сулыұ.

Ғайратқа, күшке қарасқан,
Қайтпайтуғын бел сулыұ.
Азатлықтың ұатаны,
Бахытлы бизиң ел сулыұ.

Жеңіслердің нышаны,
Желбиреген туў сулыұ.

ҚЫСТЫҢ СҮҰРЕТИ

Қылышын сүйреген кәхәрли қыс бар,
Нар түйедей жерге шөккен ақша қар,
Сықырлап жән-жаққа еткендей хабар,
Декабрьде кирер қыстың келбети.

Жарпақ-жарпақ қар жаўдырып талланып,
Үргин үрип, дүбелей даўыл долланып,
Шағалдай шуўласып, үргин қолланып,
Қара боран, қара даўыл әдеги!

Қақаман суўықтан суў қалар музлап,
Суўық самал есер бет-аўзын сызлап,
Ошақта гүлханың жалынлап ғыжлап,
Өзине ылайық қыстың сүўрети.

1990-жыл,

* * *

Кәхәрли ғәзеп қайнады,
Жаў қысым етип жаныма,
Ұатаным өмир қаймағы,
Қорғайман қосып жаныма.

Мыйығын тартып ул-қызым,
Әуилдеп анаў сол жақтан,
Өшпесин бахыт жулдызым,
Бүгиннен баслап солдатпан!

1947-жыл,

ФРОНТТАН ХАТ

Сәлем сизге бахытлы ел,
Батыр тууған Қарақалпақ,
Перзентиңмен—фронттаман,
Биз жеңеміз исимиз қақ!

Сәлем сизге ата-ана,
Сәлем сизге сәуер ярым,
Сәлем сизге ул-қызларым,
Сәлем сизге мәдеткәрим!

Мен фронтқа барған күни,
Қан майданда қызды сауаш,
Жылдырымдай жалт-жулт етип,
Оқтың оты күйдирди шаш.

Белде қарыу, қолда қурал,
Сизлерсиз—бизге қорған,
Сизлер ушын, бахыт ушын,
Мен ырзамаң болсам қурбаң!

Жаўды жексен етеміз биз,
Жасайсаң сен ана—Ұатан!
Мақсетлерге жетеміз биз,
Азат болар пүткіл жақан!

1941-жыл

ҚОСЫЛЫП ЖАҰДЫ ҚҰРТАЙЫҚ

Жаз күни жумсақ жупардай,
Түрлі түс таўдың етеги,
Қара тас, ақ тас аралас,
Қуяштан жалт-жулт етеди.

Төбеси таудың түнерип,
Жамылған яңлы қара булт,
Етеги ески дийуаллык,
Әйемнен қалған ески журт.

Отары отлақ көк шалғын,
Жарасқан жасыл-жаны бар,
Ешки-қой бәри аралас,
Жайылып жүрген жәниуар..!

Жүрегін жердің қармалап,
Жайылып жүрген маллар тоқ,
Қабағы қалыққан ашлықтан,
Щопанның тислем наны жоқ.

Шопанның шөлде шырлауы,
Езилип, еңиреп ел шөккен,
Сыбызғы шертип шоқатта,
Көзинен мөлдир жас төккен.

Жылама мен де шопанман.
Гүресте бүгін жауынгер,
Қосылып жауды құрғайық!
Көтерил!
Қозғал!
Қолың бер!

УРЫС ПИТТИ

Урыс питти.
Қара таулар қулады.
Ойран болды,
Фашизмнің ордасы,
Парахатшылық.
Мәңги жасап турады.
Жеңісгердің,

Жайнап турған жолдасы.
Дүнья халқы,
Дослық пенен өмир сүр,
Хеш болмасын,
Бул урыстың жалғасы!

ТОҚЫЛДАҚ

Еситилди бир даўыс,
Тоғайға кирсем тоқылдап,
Тораңғылды тесип тур,
Сүйир тумсық тоқылдақ.

Үңилип бирден қарасам,
Тумсығы екен қашаўдай,
Теректи тесип жатырған,
Үлкен құрт екен „қашардай“.

Жеги құрт тесип теректи,
Жаўыздай жеп атырған,
Теректиң құртып димарын,
„Қанларын“ сорып атырған.

Қайманда жеги құрт болса,
Басында балта тоқылдат.
Жатып ишер жаманға
Тумсықты ур тоқылдақ!

ҰАТАН ЫШҚЫ

Мен сени сүйемен жан менен тәннен,
Мен сенсиз жасауым мүмкин еместі.
Өзимде өмир жоқ айрылсам сеннен,
Сенсиз кең дүньяда маған қәпесті.

Сенсиз—бул дүньяда гүллерим солар,
Сенсиз—бул дүньяда жасарыў болмас.
Сенсиз—бул дүньяда жоқты ықырар,
Сенсиз—бул дүньяда кеўилим толмас.

Сенсиз—кең дүньяда маған болар тар,
Қайғы пәнжесинде қысылар жүрек,
Ығбал қашар, жұлдыз болып ағылар,
Сенсиз бул дүньяда жоқ екен тирек.

Сенсиз этирапымда шағалдай шуўлар,
Қара түн, қайғы зар тынбастан ҳасла.
Шуғыллар сөзинен қулақлар шыңлар,
Басың урылғандай мийтиндей тасқа.

Сен менен өмирим бахытлы мәңги,
Сениң қушағыңда мәртпен, адамман.
Ақыл-хуўш, қарыў-күш сынбастай зәңги,
Мен сени сүйемен Анажан-Ұатан!

ОРАЙЫМ АЛТЫН БОСТАНЫМ

Жаңарған ел, жасарған ел, жайлы ел,
Сулыўланған салтанатлы сайлы ел,
Бабалардың басқан изи гүл болып,
Дәуиримизден дәрман кирген пайлы ел.

Қушақты кеңнен ашамыз,
Келиңиз бирге досларым,
Жолыңа нурлар шашамыз,
Орайым алтын бостаным.

Әсирлерше шөлlep жатқан шөлистан,
Еллер келди, ерлер келди тум-тустан,
Шалғын егис, ақ алтынлар ырғалды,
Жаңа мекан бағлар дөнди гүлистан.

Кушақты кеңнен ашамыз,
Келиңиз бизге досларым,
Жолыңа нурлар шашамыз,
Орайым алтын бостаным.

Естелигин көрер болсаң бабамның,
Сулыұлығын көрер болсаң даламның,
Азаматлар, ақ билекли арыұлар,
Мийман күтер қәдирданы қаламның.

Кушақты кеңнен ашамыз,
Келиңиз бизге досларым,
Жолыңа нурлар шашамыз,
Орайым алтын бостаным.

10-октябрь 1985-жыл.

* * *

Туўған елдиң бәхәр, жазы, гүзин көр,
Мен елимнің пасылына ашықпан!
Бағыңда ырғалар алма, жүзимлер,
Дийханымның қасылына ашықпан.

Тыннан ашылған жер бүгин лалазар,
Онда әлұан-әлұан жаңа қала бар,
Мийнет майданында жигитлер, қызлар,
Мен олардың өмирине ашықпан.

Қай меканды көрсең бәри абадан,
Хәр күнди улығлап атар нурлы таң,
Хәр бир күним әсирлерге татыған,
Шайдасыман, мен өмирге ашықпан.

1984-жыл, Мақаш қала.

ЖАЙЛАҰДАҒЫ ҚЫС

Ақ тон кийіп ақ мамықтай ай дала,
Өркеш-өркеш көринеди төбелер,
Қысқы көринис көркемленген айлана,
Қарды ғарш-ғарш басып келер түйелер.

Қырпық қарлар жабысқандай кирпичке,
Илинискен үпелектей көринер,
Тал шақасы аққа оранып тикке,
Деген яңлы мени келип көриңдер.

Жалпақ жердің жотасында ақ мамық,
Ақ шатырдай узақларға жайылған,
Куұрайлар қағылған бир ақ қазық,
Мына қыстың құдиретине қайылман.

Сексеуіллер жамылғандай ақ халат,
Қар жайлаған еспе құмның еңсесин,¹
Шопан жигит қой бағып жүр минип ат,
Қозылатса қайтарылар есеси.

Туұ алыстан бийик-бийик төбелер,
Сағымланып турар салы гүдидей
Бир жолаушы қамшы ойнатып атына,
Әлле қайда шауып барар гидирмей.

Шаруа елин жүргенімде аралап,
Тап усындай екен сулыұ тәбият,
Жайлауда ма, яки ауыл қалада,
Мийнет пенен бахытлы екен адамзат.

ШАЙЫР АНТЫ

Түнерген түн, ашшы аяз, шуұлы сес,
Еңиреген ол, қара көзден төкти жас,

Саңыраў дала, сары уўайым койнында,
Тастай түнек, адамды адам көре алмас.

Усы түнде тебиренип, толғанып,
Бир ана жүр әрўанадай адасқан,
Қара түнди қақ жарғандай қалшылдап,
Турмыс ушын өлим менен таласқан.

Ериксизден дүзде туўған сол ана,
Анам еди аймалаған жүзимнен,
Сол анамнан жаслайымнан айырылып,
Журдай жетим болып өскен өзиммен.

Күнлер өтти, айлар өтти, жыл өтти,
Жайнады күн жаңа өмир жасарды,
Кеше—жетим, бүгин—шайыр, азамат,
Сизлер менен мине бүгин жасады.

Көз нурларым, ақыл-қуўшым бар күшим,
Дослық өмир, уллы бирлик, даңқ ушын,
Ар-намысым ант етемен досларым,
Бар өмирим инсан ушын, халық ушын!

ҚАРАҚАЛПАҚ ПАН

Тарийхы бар ең әййемги сағадан,
Ҳешбир қалыспаған сезим-санадан,
Барлық халықтан өзін киши санаған,
Бели берк туўылған қарақалпақпан.

Дүньяға шыққалы нелер көрмеген,
Арғымақ ат минип, жорға сүрмеген,
Қан жутса да жаўға сырын бермеген,
Мәрт болып туўылған қарақалпақпан!

Өмир ушын билген достың керегин,
Достына аямай берген жүрегин,
Ашлықта да бөлип жеген шөрегин,
Озалдан дос сүйген қарақалпақпан.

Мийман келсе берген барлық жыйғанын,
Қайтарында берген қапқа сыйғанын,
Бәрхама ойлаған адамның ғамын,
Досқа дәрман үйген қарақалпақпан!

Бурынлары жүрген болса шөл гезип,
Хәзир мекан басты үскене дүзип,
Зарлатқан жаманның тумсығын езип,
Жаудан кегин алған қарақалпақпан!

Хадал мийнет етип аямай терди,
Пахта, салы егип, молайтып жерди,
Бахытқа бөлеген туұылған елди,
Жаңарып жасарған қарақалпақпан!

Ақыл-күшти киши жастан дөреткен,
Шөлистаннан — бағы бостан дөреткен,
Шайырлары жаңа дәстан дөреткен,
Бахыттан йош алған қарақалпақпан.

Журттан бурын алған тийисли шегин,
Жайлаұында маллар, — жеринде егин,
Халықлар менен мәңги қосқан жүрегин,
Халық пенен қуғанған қарақалпақпан.

Байлық өнген таў, тас қыры-ойынан,
Алтын өнген қушағынан, қойнынан,
Үлкен қурылыс құрған Түйемойыннан.
Қақарманлық қылған Қарақалпақпан.

ЖАНЫМ ҚУРБАН ТУҰЫСҚАН ҚАЗАҚ ЕЛИНЕ

Жәннет екен қулпы дөнген Алма-Ата,
Жаслығымда бунда неге келмедім!
Шығып едим көшесине күн бата,
Гүлден басқа хеш нәрсени көрмедім.

Гүл ишинде таң қусындай таранған,
Көзим түсти периштедей бир қызға,
Бул жанана жылұа менен доланған,
Ғарры қыял ушып кетти жулдызға.

Қызыл-ала гүл ишинде қыз-жигит,
Шады-қуррам шәўкилдескен жүреги,
Ғумша гүлди көгерткендей-ақ шигит,
Ән, күй, бийге араласады да жүреді.

Таудан аққан мөлдир булақ суўына,
Ашық болып қумарың тарқамас,
Толқын көлде жүзген аппақ қуўына,
Сайран еткен үйрек-ғазлар алмабас.

Қайда барсаң барлық жери рәхәт,
Мийриң қанар жанға жаққан көлине,
Тас үстине гүл өсирген адамзат,
Жаным қурбан туўған қазақ елине!

МИРТЕМИРГЕ

„Шаштың ағарыўы кеўил ақлығы“,
Бул алтын сөзлериң өмир ғазнасы,
Қуўатың шыңлардың болса шоқлығы,
Кәлемиң—ой тыңын сүрер пазнасы.

Сөзиннен дур, шәшме шөллерге ағып,
Көзиңнен нур сәўле саҳраға тамып,
Шақаңа сун-сулыў ашпақ гүл тағып,
Басыңа орнапты қайнап жаз басы.

Жигирма бес өтти жулдыздай жайнап,
Отыз жасга жүрегиңде йош қайнап,
Қырқ жасың қуўангып өмирди сайлап,
Елиў жасың өмир қайық азнасы.

Барқ урып киргенде өмир бәхәриң,
Нурларға бөленип атты сәхәриң,
Өзбекстан—аўыл, қала шәхәриң,
Үйиңе жыйналды етип тойбасы.

Шөлистанды бийлеп нәлин шанышқансоң,
Ел-журтыңа молдан жемис шашқансоң,
Елиўдиң есигиң өзиң ашқансоң,
Алпысқа атлады өмир арбасы.

Шыңға шықтың дәрьяң толып тасысын,
Илхамың жаҳанды шолып шалқысын,
Таўсылмасын фонтан болып атылсын,
Күш-қуўатың ақыл-қуўшың дәрьясы!

ДАЛАДАҒЫ ТАҢ

Араладым, көрдим аўыл, қаламды,
Хәр көшем, хәр үйим көзиме оттай,
Көк жасыл жамылған гөззал даламда,
Таңлар атар қызғыш дөнген борлаттай.

Жулдыз семип, шолпан туўған мәхәли,
Қоразлар шақырып, бүлбил тебиренген,
Таң шуғласы нурын шашқан мәхәли,
Қой-ешки маңыраған, маллар мәңиреген.

Ақ билекли келиншеклер, арыўлар,
Сыйырларын саўып, писирер сүтин,
Жаңа уйқыдан турған қызлар-жаўанлар,
Өзлерин пардозлап береди күтим.

АНАЖАН

Өмир—өмир емес сенсиз дүньяда,
Өмирдің тиреги сенсең анажан,
Сен өзиме көринесең зияда,
Сен өзиме қәдирлисең анажан.

Сен болмасаң бул дүньяның тиреги,
Сенсиз жерлер жатар еди тас болып,
Өзинде тур өмиримнің өзегі,
Әуилдеўден жол басладың бас болып.

Адам ушын ар-намысты, уятғы,
Уўыз сүтиң менен синдирдің бойға,
Дүньяға келтирип адамай затты,
Жетистирдің уллы бахытлы тойға.

Сенсиз аспандағы жұлдыз жұлдыз ба?
Сенсиз аспандағы керек емес ай
Пана болдың, шаўлық, ақлық ул-қызға,
Дедің,— келешекте заў-задың болғай.

Күннен де артықсан, аспаннан да кең,
Мәртлигиң миллион жыл дәстан болыпты.
Дейсең,— балаларым урыса көрмең,
Урысқанлар гүлдей болып солыпты.

Тас шыдамас жерде шыдаған басың,
Басыңның қурбаны болайын ана,
Әкем, бабам, ағам мәңги муңласың,
Өмиріңнің қорғаны болайын ана.

Өзиң дийхан, өзиң шарўа, балықшы,
Өзиң рабочий, өзиң билимпаз,
Өзиң өмир берип, сүйдиң халқыңды,
Өзиң барда өмиримиз бәрха жаз.

Атызда ырғалған апшақ пахталар,
Алтын қолларыңнан өнген анажан
Хәр азамат сениң менен мақтанар,
Хақ тилегиң жаўды жеңген анажан,
Сен өзиңсең мәңгиликке меҳрибан.

1977-жы л.

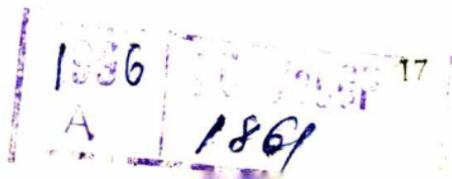
АҚШАНЫҢ КӨЛИ

Елге ертек дәстанларда сөз болған,
Әййемги заманнан Ақшаның көли,
Талай-талай тар заманға гез болған,
Туншығып туманнан Ақшаның көли.

Топырақ қаланың кубла тусында,
Елдиң көз жасындай жыйналып жатқан,
Жән-жағын жаў басып жазы-қысында,
Көпирген қанлардың зәхәрин татқан.

Атамның көз жасы Ақшаның көли.
Бүгин сен көлбедиң нәўпирли суўдай,
Этирапыңа қонды азатлық ели,
Суўыңда жүземен ғаз бенен куўдай.

Әййемги заманнан қалған бир көзсең,
Бүгин бөленипсең сулыўлық сәнге,
Мийирим қанады жағаңды гезсем,
Елликқала халқы дем алмақ сенде,

АЛТЫН ҚУМ.

Күн ыссы қапырық, от ескен самал,
Канал қазды экскаваторшы ер,
Хадал мийнетинен таппақшы кәмал,
Еллик қаласынан ашып тыңнан жер.

Гүңдиренип қосығын айтса машина,
Жер қыртысын жыртар темирли тислер,
Жеткениңде ески дийуал қасына,
Экскаваторшыда өзгерди түслер...

Араласып топыраққа тасларға,
Жер асгынан шықты нағысly бир құм,
Дәрниў хабар етти барлық жасларға,
Экскаваторшы емес еди сум.

Елликқаласының халқы жыйналып,
Кумды ашты, иши екен толы алтын,
Деди жигит жүзи жайнап қуўанып,
—Саған несип етсин барлығы халқым.

Елликқала—Нөкис 1968-жыл.

ЕЛЛИКҚАЛА БӘХӘРИ

Жыллар бойы мүлгип жатқан даласын,
Жайнап-жаснап келген оятты бәхәр,
Әйjem заманлардан қалған қаласын—
Жаңартып мийнетти ойнатты бәхәр.

Ата-бабамыздың туўылған жери,
Фарабий, Беруний жайлаған ели,
Төрткүл, Берунийдің қахарман ери,
Елликқаласына атланды сәхәр,

Еллик қаласына келди қуўатлар,
Көкти қушар ақ алтынлы қырманлар,
Гүллер шешек атар, бағлар кулпырар,
Мәңги нурлар шашсын бахытлы бәхәр.

1969-жыл

ШЫМБАЙ ТАҢЫ

Гүллери ашылып, бүлбили сайрап,
Сәўле шашып атар Шымбайдың таңы,
Таңнан турып ғаррылары масайрап,
Уйқыдан оятар Шымбайдың таңы,

Бәхәр паслы жибин үзгендей булқып,
Төрт тәрәптен түннің пердесин жулқып,
Таў басынан өрмелеп сағымлар толқып,
Шуғлалар тарқатар Шымбайдың таңы.

Мысалы көк аспан көлемин көрип,
Күн шығыстан сары сәўле саз берип,
Қуяш шықса пал хәрреси гүл терип,
Гүллерди ойнатар Шымбайдың таңы.

Таңға қуяш болып мысалы қалқан,
Қара түн қорғанын етип тас-талқан,
Шадлыққа шыққандай жарқырап шолпан,
Ышқынды қозғатар Шымбайдың таңы.

Бәхәр пахтасында өнерпаз болып,
Зор мийнетің ақылыңа саз болып,
Көллерінде үйрек ушып, ғаз қонып,
Кеўлиңди шағлатар Шымбайдың таңы.

Халқы киши пейил, кеўли жаз болып,
Жигитлери қошадәс, қолда саз болып,
Қызлары қосықшы хош қауаз болып,
Шадлықты жаңлатар Шымбайдың таңы.

Туұысканлық пенен тойға кесеңиз,
Қызлар менен ойнап, сырын билсеңиз,
Қолларынан бир кесе чай ишсеңиз,
Мәңги өзине тартар Шымбайдың таңы.

Еллер қонып жайлау менен жағаға,
Дүркин-дүркин малы өрер падаға,
Шопанына шийрин жаным садаға,
Сүттен пал тамызар Шымбайдың таңы.

Жери қасыл, жасыл липас жамылар,
Атызында ақ пахталар малынар,
Ырғалысып сары алтын салылар,
Гүзде кәрұан тартар Шымбайдың таңы.

Зербараққа бөлеп елдің зийнетин,
Досқа дәрман етип ердің мийнетин,
Көркейтип мийнеткеш елдің келбегин,
Жайнап-жаснап атар Шымбайдың таңы.

АҚ БУЛАҚ

Таудың жырасынан аққан ақ булақ
Хәр тамшың көргеннің көзине унап,
Соған ышқы етип болғандай қонақ,
Кумар етип қарап турған яр ма еди?

Тулғаң тас, аспанда турсаңда бийик,
Булақлар бурқытғың бауырың ийип.
Мен бир мерген едим, излеген кийик,
Кийик десем турған назлы ярма едиң?

Ақ булақ сынқылдап тамшылар шашып,
Бир тамшысы куўып, бир тамшы қашып,
Мениң гөззалымның зейинин ашып,
Сениң де мениңдей ышқың барма еди?

Ашылған ақ булақ салтанат сәним,
Буркып ағып тасқан өмир булагым,
Ақ булақтың басындағы жананым,
Жүзиң күн, қасың ай, сөзиң пал ма еди?

ТЫРНАЛАР

Тырналар-тырналар, ушқан тырналар,
Бәхәрди яр қусап қушқан тырналар,
Әл аспанды бөлеп сулыұ сеслерге,
Даўысты даўысқа қосқан тырналар.

Таңнан ушып талұас еткен тырналар,
Шөллерден, таўлардан өткен тырналар,
Бәхәримди бөлеп жилұа-назларға,
Арал айдынына жеткен тырналар.

Сес костыңыз сазларыма тырналар,
Йош бердиңиз ҳаўазыма тырналар.
Жадырап жайнап келди мениң бәхәрим,
Қосылыңыз пәрұазыма тырналар.

КӨРИНДИ

(1934-жылы Аяпберген ағаны ізлеп ушыраса алмаған едим. Жақында қол жазбаларымды қарасам мына қосықты да Аяпберген ағаға жазыппан).

Шақаманнан шығып миндик кемеге,
Хұрмет пенен сөзди баслап Дәмеге,

Мен Һақылы болдым жолдас демеге,
Арал теңиз көз ушында көринди.

Таллық пенен Мәделиниң бойында,
Аяпберген аға түсти ойыма,
Қосық жаздым кеўилимди қойдым да!
Сүйген кеўил сол сөзимде көринди!

Дийханнан питеди барлық жер иси,
Тоқтамайды арғымақтың желиси,
Аяпберген ағаның Һасыл жемиси,
Татлы болып жер жүзинде көринди.

Аяпберген аға төрт мәўсим толған,
Ақыллылық пенен сөз айтты болжап,
Ҳәрбир сөзи жүрегиме тур унап,
Күн нурындай халық жүзинде көринди.

Мойнак, Таллық, Қоңырат, Соркөл жеринде,
Орны таяр Һәрбир үйдиң төринде,
Туўысқан ел менен рус тилинде,
Қосығындай тап өзи де көринди.

Қарыў берип ата менен анаға,
Ақыл айтып сиңип кеткен санаға,
Бирдей болып аўыл менен қалаға,
Шийриң сөзи халыққа маржан көринди.

ШАЙЫР ҲАҰАЗЫ

Йошлы кеўлим! Сайра мениң зибаным,
Әмиў бойларында жаңласын Һаўаз,
Бир тарқады қурышланып қумарың.
Таңның нуры менен көкке ет пәрўаз,

Сөйлей бүгин, ақтар алтын қабыңды,
Ел ғазийнеси болып шашылсын гәўҳар,
Жүрек жыры—нәўпир ет сен жабыңды,
Бүгин сайрайтуғын келип тур мәхәл.

Қайта қуўат кирип ғарры тамырға,
Бүгин урқан атты қартайған бағым,
Бүгин қайта келди бөленип нурға,
Ғыршылдаған жигирма бестеги шағым!

Күш хәм берип баба дийқаным,
Таў-таў етип алтын үйди алдыма,
Рәхәтке бөленди жасарып жаным,
Мен алғыс айтаман батыр халқыма,

Ақ алтын—ақ пахта, сары алтын—салы,
Ырғалтқан бул халқым батыр әййемнен,
Ана журтым ашық айдай жамалы,
Ҳеш ўак аямайман жанымды сеннен.

Узақ жолдан келди аўыр кәрўанлар,
Таў-таў табыс толып, туўған жерлерге,
Қаҳарман халық, батыр туўған палўанлар,
Хүрмет—алғыс ел баслаған ерлерге!

Бәхәрде мәрт болып айтқан сөзине,
Бүгин жетти халқым, батыр досларым!
Онбир баҳадырын ертип изине,
Алға басты Қарақалпақстаным!

Төрт жүз мың тонна тур нәзеримизде,
Гүреслер қызбақта нурланған таңда,
Барлық табысымыз быйылғы гүзде.
Уллы сыйлық болды Ыатанымызға.

1975-жыл, 1-октябрь.

ҚАР

Жалпақ жер,
Ақ, мамыққа кушақ ашып,
Қарсы алды, қар кетпеди көкке қашып,
Жер қарға кумарлығын билдиргендей,
Жиберди сақыйлықтың нурын шашып.

Сулыұ жер сийнесине сәўле салды,
Ақ түйедей аппақ қар шөгип қалды,
Тау төсин, тумлы-тусқа аққа бөлеп,
Жырасы тик көтерди аппақ жалды.

Мергенлер қарды мақтар қасылындай,
Қууанып услар „алтын“ асығындай,
Қар жатты кең даланың қушағында,
Көп ұақыт көриспеген ашығындай,

Бәхәр— жазға, гүз— қысқа карасады,
Сыйырдай хәўкелерин жаласады,
Ерке тууған егиздей бүгинги қар,
Жердиң бетин жайнатып жарасады.

Аппақ қар алтын шашгы айналаға,
Деп шақырып турғандай,—кел далаға,
Қар атып қууанысып қыз-жигитлер,
Күлимлеп ойнап кетти кең далаға.

Кең дала қандай көркем көзди тартқан,
Көрген сайын жадырап ықлас артқан,
Жаслығым көз алдымда жайнап кетти,
Қызларға кумар болып қарлар атқан,

ҚАРА ТАЛ

Есигимнің алдындағы кара тал,
Бәхәрде бөртеди, жазда жапырақлап,

Сылдыр-сылдыр, етер сеске кулақ сал,
Тербелер, шайқалар сулыўлық сақлап,

Гүмис жапырақлары сылдырлағанда,
Сулыў сөз айтқандай болып маған да,
Сулыўлар сүйсинип сайран еткенде,
Сес еситилер қызлар сыбырлағандай,

Жазда жапырақларың жасыл дөнеди,
Саяласам маған куўат енеди,³
Бабам тигип кеткен екен нәлиңди,
Тамырыңнан мың-мың шақа өнеди.

Керекли жеринде жарасығымсаң,
Бабамның көзиниң қарашығысаң,
Өс, өркенле, тамырды жай тереңнен,
Сенде бир өмирдиң жарасығысаң.

АЙЫРЫЛМАСЫН

Ғумшалардан гүллер енип, бағы-бостанға
жарасқан.
Бағы куўрап шөлде қалып ғумша гүлден
айрылмасын,
Шайырлардан шийрин сөзлер, сулыў дәстанға
жарасқан,
Дәстан сөзи мүлтик болып шийрин тилден
айрылмасын,
Сахра шөллер карап болар, уртлам суўларға
зар болып,
Жасыл дөнген көклер солар, бир тамшы
суўғларға зар болып.
Ышқы оты жанған яңлы шөллер көлге кумар
болып
Бир-бирине жәрдем берип шөллер көлден
айрылмасын,

Жасыл гүллер бөлеп еки жағаны,
Көкте ай көринер көзге жадырап.

Жаздың жипек жели жүзинди сыйпап,
Желпигендей желбиретер шашыңды,
Қыял кетер қозылардай жамырап,
Тапқан яңлы етип жубайласыңды.

Шәнли-шәўкет тутқан яңлы турыпсаң,
Шар тәрепке жайып шақаларыңды,
Хұр күн мийман келип маза қылыпсаң,
Сыйлық етип салқын саяларыңды.

Талай гөззаллардың куштары болып,
Саянда сан жигит ышқында жанған,
Кушағың мухаббат қостары болып,
Яки қыршын кеткен, я мийри қанған.

Малын баққан шопан зәңги бабасы,
Таяғын ийт ғайзап дәрт пенен жатқан.
Ғаў-ғаў урыс болып елдің арасы,
Саған қарап залым жаўыз оқ атқан,.

Саянда қыялдың салына минип,
Йошқа пәрұаз еткен шайырлар шығар,
Жасыл жапырақларың көз тартар дөнип,
Дарақлар патшасы өзиңсең шынар.

Неше жүз жыл өмир сүрип өстиң сен,
Қан аққан заманда көннің қыйынға,
Бүгин Саўлатыңды сулыў көрдим мен,
Мардыйып турыпсаң Түйемойында.

АҚЛЫҒЫМНЫҢ АТЫ АСҚАР

Бахты бәлент болсын деп,
Атын қойған Асқарым!

Кәмалына келсин деп,
Қуўанаман досларым!

Балам-балам палдайды,
Қатарынан қалмайды.
Өмиримнің өзегі,
Баўырымда перзентім,
Бахытлы бостан өз ели,
Азамат етиў нийетім.

Балам-балам палдайды,
Азамат елин қорғайды.

* * *

Жетпіс сапар жазды көрген жигитпен,
Он екі мүшемнің кеміс жери жоқ,
Мен өсіп, өніппен жалғыз жигиттен,
Бахытлы өмиримнің жеңіслері көп.

Ғешким инанбаўы мүмкін бул сөзге,
—Жигит бола ма екен, жетпіс жасында,
Жапырағым сарғайып кириппен гүзге,
Асқар таўдай ақ қар жатыр басымда,

Қамшының тынындай бетте әжимім,
Қасыма да қыраў түсе баслады.
Хәўесликті гөзлер кеўил хұжимім,
Мисе тутпай өттим қалың қысларды.

Бетлерімде әжим, басымда ақ шаш,
Бирақ кемиген жоқ қарыў-ғайратым,
Нураний көзлерім, жүзимде қуяш,
Инсаннан туўылдым ҳасылдур затым.,

Жаслар менен жүрек қосып масайрап,
Қыз-жауанлар менен айтаман қосық,
Бағларға шайдаман бұлбилдей сайрап,
Шарқ урып шағлайман шадланып йошып,

Жетпис деген отызы кем бир әсир,
Демек ярым әсир болыппан солдат,
Елиў жыл өмирге еткен соң тәсийр,
Туўысқан халқыма болдым қол қанат.

Не бир қыслар келди жүректі жарып,
Тислеп аламан деп кулак-мурынды.
Ұалласлап, қаплығып қалмадым ҳарып,
Аман шықтым қысқа бермей орынды.

Не бир гүзлер болды жаўын-шашынлы,
Туншықтырмақ болып топан суўына,
Хөллегени болмаса қурғақ шашымды,
Өширте алмады думан пуўына.

Не бир бәхәр келди жадырап-жайнап,
Жер қушағын қуяш пенен толтырды,
Дийхан бабам зүрәәтке жол баслап,
Қәр күни мийнетке таң менен турды.

Сол мийнетти сүйгенлердің биримен,
Мийнеткешпен, пидәкермен таймаған,
Уллы бағдың өскен жалғыз гүлинен,
Миңе бүгин адам болдым нәмнаған.

Адам болдым — адам ушын туўған соң,
Адамларда мениң жыллы жүрегим,
Адам болып белди беккем буўған соң,
Ығбалымнан орынланды тилегим.

Ҳасыл жанман мен инсаннан дөрелген,
Ҳадал болып өсип-өнген жигитпен,
Эй, Жолмурза беккемлести керегин,
Мақтана бер, ден саўлықта жигитсен!

1979-жыл, 1-июль

ӨМИР ӨТКЕЛЛЕРИНЕН

Жыллар...!
Жыллар өтти жұлдыздай ағып,
Мәнзилден-мәнзилге көширип өмир,
Жыллар...!
Жыллар келди жакты нур жағып,
Кәрўанларға жүклер артып мың да бир.

Кәнлер күлимсиреп,
Айлар ашылып,
Бултлар баўырын бөлгендей болды,
Қақаман суўықлы қыслар басылып,
Бәхәр кирип қуяш күлгендей болды.

Жетпис бәхәрінде,
Жетпис жаздың да,
Қайғы қуўанышын өткердим бастан,
Жыллар жылнамасын тынбай жаздым да,
Дәўир дүбинен дөреттим дәстан.

Узақ жоллар жүрдим жақсылар менен,
Бахыт бағларыңа киргендей болып,
Ушырасып нешше бақсылар менен,
Шады-куррам болдым, дүньяны шолып.

Ушырастым гейде наданлар менен,
Тосқынлықтан тынды талай толқынлар,

Жолларым бөгелди гүманлар менен,
Дедим, досларыма қолдан тартыңлар!

Бузылажақ болды қурған қосларым,
Наданлар гүйилдеп қарам шыбындай,
Сол уақта қол ушын берген досларым
Болды еки көзим қарашығындай.

Не көрмейди дейсиз адамның басы,
Нелерге жолықпас жол жүрген кәрұан,
Қақ тилекдур екен өмир жолдасы,
Досларым жыйналды бир неше әлұан.

Шайырлықта маған аңсат түспеди,
Жүги аўыр болды, зилдей жүк екен,
Дослар дәрман берди, душпан тиследи,
Таўы бийик, жыралары тик екен.

Елиў жылдан артық жүрдим өрмелеп,
Сондалағы шыға алмадым шыңына,
Бирақ бос қалмадым қолды сермедим,
Шайырлықтың жеттим қақлық шыңына.

—Баба шайыр!

—Ата шайыр!

Деп сыйлар,

Ул-қызларым, ақлық пенен шаўлығым,
Еле елге берер молдан сыйым бар,
Тилеймен халқымның аман-саўлығын.

Кеўлиц сакый, қолың жазық—сен мырза,
Сени қарғайтпайды уллы дәўириң!
Жас жигиттей шаққансаң ғой Жолмурза,
Жер гүңцирентер дослар менен дүбириң!

1979-жыл, 4-август,

БАР МЕНИҢ

Мен инсаннан туўылғанман,
Әдеп ықрарым бар мениң,
Таза суўға жуўынғанман,
Кеўил қарарым бар мениң.

Туўылғанман адам ушын,
Адам туўған, анам ушын,
Ана—Ұатан нанам ушын,
Меҳри мәдарым бар мениң.

Мени адам еткен еллер,
Өсип-ойнап өскен жерлер,
Баба шайыр деп қастерлер,
Досты-ярларым бар мениң.

Гүл ашылған айдай жүзли,
Қыйқаш қаслы, қара көзли,
Зейни илгир ҳәм бир сөзли,
Интизарларым бар мениң.

Мақсет-муратына жеткен,
Өмир гүресинен өткен,
Халықларына хызмет еткен,
Ул ҳәм қызларым бар мениң.

Өмир өсер, ерлер қайнар,
Саў болсын пүткил инсанлар,
Мәңги шырақ болып жанар,
Нур жулдызларым бар мениң.

БОЛАР

Биреў айды қушар, кбиреў қушар күн,
Биреў жақты сүйсе, биреў сүйер түн,

Биреу ыңылдамас, биреу сүймес үн,
Хәрким тили менен қус алар болар.

Барлық нәрсе ақыл-хууышқа көнеди,
Хәр нәрсе ұағында өсип-өнеди,
Жерлер мәхәлинде кулпы дөнеди,
Бәхәр, жаз, гүз орнын қыс алар болар.

Бул кеуил гиршиктей өмирдің айы,
Оның қасыллығы жүректе жайы.
Бир атым насыбайдай базда жағдайы,
Жайылған бул кеуил қысылар болар.

Адам болсаң қалып қоймай тасада,
Мың жылға ат қалдыр, жүз жыл жаса да.
Тау менен тау қасла қосылмаса да,
Адам менен адам қосылар болар.

Алдына баслайды батыр палуанның,
Мәнзиліне жетсе тартқан кәрұанын,
Орынланса бул дүньяда әрманың,
Адамның тилеги усылар болар!

1979-жыл

БЕРДАҚТЫҢ ЕСТЕЛИГИНЕ

Баба шайыр, ойшыл дана, мәрт перзент,
Бүгин тууысқан халық жыйналды саған,
Бүгин орынланды сен айтқан тилек,
Бүгин пүткил елден келип тур мийман.

Арзыұ-әрман еттің, дослар изледің,
Түнекте жүректен жағып шамшырақ,
Бүгин алтын болып басқан излериң,
Бүгин тойға келди бауырман урпақ.

Қыял кетер пәрўаз етип жер жаҳанды
айланып,
Жастай болып шапсам деймен жарқ-журқ
етип сайланып,
Жетпис ойды қыялыма ушластырған
жасларым!
Мен жасларды оқығанда қосық айтып
йошаман,
Қәрбир сөзин жаўдыр ала көзлер киби
қушаман,
Мақтанышым мергенимсиз аңды атқан
ушардан.

Келешегі бахыт тойын басландырған
жасларым!
Мен жасларды оқығанда көз алдымда
Ұтаным,
Елеслейди ақ алтынлар, жайлаў менен
отарым,
Жаслар менен жарасып тур ақ үзикли
отаўым,
Жарасықты, қарасықты ушластырған
жасларым!
Мен жасларды оқығанда дәўириме ырзаман,
Талант берген жүреклердиң хәўирине
ырзаман,
Жипек желли жазларымның сәўирине
ырзаман,
Жыллы сөзди жан жүрекке дусластырған
жасларым!
Мен жаслардың қәрбир алтын сөзлерине
шайдаман.
Терең мәни, көркем өмир, қызғын гүрес
қайнаған,
Жаным сүйген жаслар менен жаңа мәнзил
жайдаман,

Жолмурзаны қартайтастан жасарттырған
Жасларым!

Шымбай, 1979-жыл, 10-август

АҚ СҮТ БЕРГЕН АНАҢДЫ

Ақ сүт берип емизди,
Түн уйқысын төрт бөліп,
Кәмалыңа келтирди,
Еңгизіп сезім-санаңды.

Уйықласаң барып қасыңа,
Бір келгенде төрт келип,
Қымтап қойды көрпенди,
Көріп жатақ ханаңды.

Қара боран қысларда,
Дүбелей дауыл боранда,
Сақлады мени сууықтан,
Умытпа қасла панаңды.

Сениң ушын қан төгіп,
Сениң ушын жан беріп,
Ул бахытлы болсын деп,
Қыз бахытлы болсын деп,
Берди айдай жамалды,

Қандай азап болса да,
Қандай қыйын болса да,
Хеш ұақта қапа қылмағыл,
Ақ сүт берген анаңды!

1979-ж

ӨЗБЕК ПЕНЕН ҚАРАҚАЛПАК

„Өзбек мениң өз ағам“ —деп айтып кеткен
бабаларым,
Усы сөзди уран еткен әуладлары, балалары...
Соннан шығар жери-жасыл, гүл шырайлы
далалары,
Әзел бастан өмир ортақ, өзбек пенен
қарақалпак.

Бабасы бир, анасы бир, дәстурханы—наны
бир,
Бауыры бир, ауылы бир, жүрек пенен қағы
бир.
Нешше-нешше әсирлерден дос, тууысқан
жаны бир,
Мысалы ет пенен тырнақ, өзбек пенен
қарақалпак.

Жери—алтын, сууы—булақ, ойы-қыры—
лалазар,
Жамалына журт қызығып, ай, жұлдызлар
таласар.
Бир-бирине қушақ ашып, ашықлардай
қарасар,
Мисли тарқаналы бармақ, өзбек пенен
қарақалпак.

Бири—айдай, бири—күндей жер жүзине нур
шашқан,
Жердің бетін жадыратар жарқыраған
қуяштан.
Өзбекстан—нурлы бостан, дослыққа кең жол
ашқан,
Мисли Науайы хәм Бердақ, өзбек пенен
қарақалпак.

Жайнаған жеңисти көргенге шекем,
Әкем менен адым урған көк шинель.

Әкем қайтты бірақ болып жарадар,
Өлип кетти питпестен-ақ жаралар,
Көк шинельге қарап кеуіл қабарар,
Көпшиликтің кеулин бұрған көк шинель.

Анам ғәрип көк шинельден көз алмай,
—Ағаң кетти бир рәхәт көре алмай,
Деп еңиреди талай күнлер бир тынбай,
Бәримизге қайғы салған көк шинель.

Урыс оты салар қайғылы күнге,
Матам тутқызады ел менен үйге,
Шинельди апарып бердим музейге,
Ұеш ұақыг киймесин инсан көк шинель.

БАРЛЫҚ ӨМИРИМДИ ЕЛГЕ БЕРЕЙИН

Бүгін ерте турдым кеуілим сергек,
Москваның жанға жақгы ҳауасы,
Мине, күн де шықты бултты сермеп,
Тайдай туулар, тынбас жүрек ҳалласы.

Бүгін әлле қандай қууаныш хабар,
Сұлыұ медсестра айтқандай болды,
Сыйласық еткендей сөзинде жан бар,
Қайғының бултлары қайтқандай болды.

Нелерге жалықпас адам өмири,
Қууаныш хәм қайғы таласа жүре.
Ойласаң көз екен дүньяның нуры,
Төрт жаққа таласып, тау аса жүрер.

Шикастланған көзі тасламақ жарып,
Қан менен толмасын нураный көзім.
Жары жолдан өтгим қалмайын қарып,
Шыпакер, жазылсын жаралы көзім.

Жаралы көзімди жазагөр врач,
Қос қолымды бірден сермеп қалмайын.
Бул жақты жақанда ашып кең қулаш,
Барлық өмиримди елге арнайын!

АҚЛЫҚЛАРЫМ—ШАҰЛЫҚЛАРЫМ

*(Көзіме операция уақытында мени алып қайтыў
ушын ақлық қызым шаўлығы менен Москваға бар-
ды)*

Гайрат алып туўған елден,
Ойнап-күлип, өсип-өнген,
Лалазардай қулпы дөнген,
Бағдағы қызыл гүлициз!

Ул-қыз, ақлық-шаўлықларым,
Аман болсын саўлақларың!

Сулыў жүзли қара көзлер,
Дәрман берер даңқым сизлер,
Ертеңги күн халқым сизлер,
Жарқырап турған күнимсиз!

Ул-қыз, ақлық-шаўлықларым,
Аман-болсын саўлықларың!

Мийнетти сүйген мәрдана,
Ата-анаға бас пана,
Ертеңги күн ақылы дана,
Жаңлаған өшпес үнимсиз!

Ул-қыз, ақлық-шаўлықларым,
Аман болсын саўлықларың!

АЙЫП

Айып болар, аўған талғанға күлген,
Қатарынан қалып, озғанға күлген,
Мереке-мәжилесте, тойда-топарда,
Ҳақ сөзди тыңламай жалғанға күлген.

Өз батпаны турып ярымға күлген,
Озалдан киятқан барымға күлген,
Парасат кеўилди партлаған яңлы,
Өзи надан болып алымға күлген.

ӨМИР УШЫН ОТ БОЛЫП ЖАН

Қартайса жүректе пәсейер жалын,—
Деп биреўлер айтар пәндиў-нәсийхағ,
Ҳәрким өлшеп көрсин өмирде қалын,
Қанша қалған екен бойында қуўат.

Ҳәрким базар етер, қолында барын,
Аяқ созыў керек көрпеге қарай,
Бәхәр еритеди қыслардың қарын.
Сай-салаға суўлар ағар мәўжирип.

Суўлар төмен ағар, ақпас жоқары,
Айға балта атсаң түседи жерге,
Өз ўақытында болар қыстың кәхәри.
Денең балқып кетсе түсирер терге.

Ийт түйнек те мәхәлинде бир писер,
Бирақ дәртке аспас, пәлле пошағы,
Дүньяда ҳәр қыйлы болар кисилер,
Базы суўық, базы ыссы қушағы.

Ҳәр гүлдің ийиси басқа деген бар,
Гүл қәдирын бұлбил билер сайраған,

Дүньяда хәр қыйлы болар сүйген яр,
Ең жақсысы шын кеўилден ойнаған.

Бир дәсте гүл берсе, бийганыс адам,
Себебин сорамай алмаған гүлин,
Жыланлар, шаянлар дос емес мудар,
Екеўи де душпан кесип ал тилин.

Басты кесер болма шаш алар болсаң,
Харамы нәпсиден сақлан хәр заман.
Ақыл-хуўышың менен хәр ўақ ис қылсаң,
Машақатлы өмир сүресен мудар!

Өмириңди сақламасаң отлардан,
Халқыңның өмирин сақлай алмайсаң,
Ўатаныңды сақла қанлы оқлардан,
Ата-анаға жалынланған жандайсаң!

Өмиринди қорғасаң қорғалар елиң,
Елиңди қорғасаң жасайсаң аман,
Сени перзентим деп бақалар елиң,
Өмир ушын от болып жан хәр заман!

КӘРҰАНЫ БОЛАР

Қан төгискен қыян-кесті урыстың,
Жеңгени сен болдың уллы урыстың,
Бүгинги күн қахарманы қурылысғың,
Ел-халықтың сүйген палўаны болар.

Ақ қарға бөленген асқар таў басы,
Бурқып тасып аққан боздың арнасы.
Бағлардың жемиси, әнжир-алмасы,
Көз тартқан кеўилдің жәўлаңы болар,

Шаруаға отлақ жер болса кеңирек,
Қыр қойнында қой-қозылар жамырап,
Отарында қызыл байрақ желбиреп,
Шаруа меканының әлуаны болар.

Кең далада ладазарлар қулпырған,
Ақ алтын, сары алтын ырғалып турған,
Гүмис гүз киргенде қызыллап қырман,
Өмир ырысқысының кәрүаны болар.

ЖАСАҒАН САЙЫН

Хадал мийнет пенен ислеген кәриң,
Турмыстың тирегин етеди тайын.
Хәммесинен қымбат ана—Ұатаның,
Саған ашып берди бахыттың жайын.

Тууылған жериңнен таусылмас кәниң,
Хадал хақ кеуілге молайды пайың.
Көзге ысық ойнап өскен меканың,
Оңыңнан тууылды бахытлы айың.

Әуладтан-әуладқа жетер дийдарың,
Паллар шийрин болар асаған сайын.
Тынышлық, тиришилиқ сениң мәдарың
Жасағың келеди, жасаған сайын!

* * *

Қойыу қара шашымды аққуу яңлы ағартып,
Ауыр жүкті мойныма арттырып қойған
ғаррылық,
Бет алдымды булт етип, қара көзди алартып,
Жүуенимди кейинге тарттырып қойған
ғаррылық.

Егер узақ жасасам көп көрмеңиз досларым,
Қулпырып тур жемисли қолдан екен
бостаным,
Талай тыңлап көрдиңиз бостанымның
дәстанын,
Ақыл-қууыштың барлығын айттырып қойған
ғаррылық.
Биреуіңиз ул-қызым, биреуіңиз шаўлығым,
Келешек күним Сизлерсиз, молдан болсын
саўлығым,
Әлпешлең мени баўырлар билинбесим
шаллығым,
Хәр биреуін есаплап айттырып қойған
ғаррылық.

Сексенге қарай жол тарттым, өзим ғарры
кеўлим жас,
Мейли баба деңиз де, мейли деңиз заманлас,
Бул дүнья деген рәхәт, аман болсын
жалғыз бас,
Бахыт болсын сизлерге несип етсин
ғаррылық!

СӨЙЛЕ, БҮЛБИЛ

Қанлы урыс шығар емес есімнен,
Оқлар жаўды ергели-кеш песиннен,
Еситейин хош қаўазлы сесиңнен,
Сөйле бүлбил, неге тынбай сайрайсаң?!

Хош кейин айтылар шадлық барында,
Йошлар толып-тасар жүрек тарында,
Гүллер қулшы дөнер бәхәр таңында,
Сүйип сайран етип тынбай сайрайман,

Мәңги көрмейин деп қайғы дағларын,
Масайра деп шады-қоррам шағларым,
Оқ жаўмасын жемис берген бағларым,
Тынышлық турмыста тынбай сайрайман.

БАХЫТ БАР

Қайда жүрсем лық-лық толы аламан,
Мәңги доспыз қыл өтпейди арадан,
Шетте қалмай бул өмирге шерикпен,
Қайда барсам адам менен бараман.

Жетип болып жалғыз қалсам анамнан,
Айырылғанман анам берген панамнан,
Қайда барсам қуўанышқа бөленип,
Мениң бахтым айрылмаған адамнан.

Расында адам барда адамнан,
Адамлардан уллы ақыл алғанман,
Кең аспанды тиреп турған адамзат,
Өлген артық адамлардан қалғаннан.

Бир-бириңе жаў болмаңыз адамлар,
Аранызға от салмасын наданлар.
Адам менен адамлар дос жасаса,
Бул жаҳанда рәхәт бар, бахыт бар!

ӨМИР ШАЙДАСЫМАН

Ғаррыман деп жоралар,
Аўзым бармас айтыўға.
Жаҳаннан кеўлим оралар,
Шаршамастан қайтыўға.

Кете берсин асыққан,
Мен өмирге ашықпан!

Машақатлы күн қызық,
Күни-түн ойға шомылар,
Хауа тымық, күн қызып,
Турғанының парқы бар.

Уғайымнан қашықпан,
Мен өмирге ашықпан.

Ассалаўма әлейкум,
Баба дести балаларым,
Узақ жасап жүрген ким,
Десин көрген жанларым.

Қартайып қайта тасыппан,
Мен өмирге ашықпан.

Ул, қызы бар елимнің,
Хызметинен қайтпаған,
Мәртлигин көрдим еримнің,
Өтирик сөз айтпаған.

Усылар үнем тасыған,
Мен өмирге ашықпан.

Кеўил сезді, көз көрді,
Аспан ашық дүнья кең,
Көргеним жоқ ҳеш елди—
Бизиң елге болған тең.

Қуўанған халқы шадлықтан,
Мен өмирге ашықпан.

Тумағасын алған қаршыға кустай,
Жүрегим хәўлирип соғарда турар.
Басым аппақ қарлы қәхәрли қыстай,
Кеўлим бәхәр киби урар да турар.

Жыл менен теңлесер күлки бир заман,
Мың қайғыны жеңер шадлық, шадыман,
Жыллардан жылларға жетистим аман,
Қыял қуўанышын қуар да турар.

Кеўилиң кең болса ашық аспандай,
Жаўқылдарсаң жаңа үйленген жаслардай,
Узақ жол жүрерсең, қорықпай, жасқанбай,
Нәзериң алдында қарар да турар.

Жетпис, сексен, тоқсан, жасасаң жүзди,
Өткерсем бәхәр, жаз, қыс пенен гүзди,
Халқыма арнасам алтындай сөзди,
Тилек узақ өмир сорар да турар.

Досларың жуп, душпанларың тақ болсын,
Достыңның жүреги бәрха ҳақ болсын,
Ғақыйқатын айтып сөйлер жақ болсын,
Қазаның ырысқа толарда турар.

Жер бети толмасын жаў-жарак пенен,
Өмир өркенлесин нур байрақ пенен,
Думансыз жасайық шамшырақ пенен,
Кеўилиң тынышлық қушар да турар.

Сексен бес төбени гөзлеп карасам,
Сонша жасасамда бала боламан,
Жолмурза жүз жасқа шаўып барасаң,
Заманың өмирди қосар да турар.

БОЗАТАҰ

Жарқырап, жаўдырап, жайнап айналаң,
Көргенлердиң зейнин ашқан Бозатаў.
Елдиң ырысқы шалғын егис айдалаң,
Дәўир келип алға басқан Бозатаў.

Жерин жайлы көгерер хәр дақылдан,
Пада-пада мал жайылып атырған,
Хәр шопаның кем емес он батырдан,
Ығбалың, дәўлетиң асқан Бозатаў.

Гошшақ жигитлериң, қәлем қас қызың,
Барлығы ақлаған елиниң дузын,
Бүгин жарқыраған бахыт жулдызың,
Жарқырап қуяш нур шашқан Бозатаў.

Орынланды Әжинияздың әрманы,
Жетип келди уллы бахыт кәрұаны,
Бәлент қызылланған елдиң қырманы,
Ели сулыў, жери сулыў Бозатаў.

Бозатаўдың баўрайында бағы бар,
Малынған мәккеси, пахта тағы бар,
Ертең бир күн, ҳинжи-маржан тағынар,
Жаңадан дүньяға келдиң Бозатаў.

БЕРУНИЙДЫҢ БӘХӘРИ

Қылышын сүйреген қалың қыс қашып,
Аспан әлеминде ғазлар жол ашып,
Беруний бәхәри келди нур шашып.
Қутлы болсын айттық бәхәриңизге.

Аспан ашық ақ бултлар жылжыған,
Қуяш пенен жер қушағы жылыған,

Қырда шопан, сабатларда жылқыман,
Сулыұ сәнлер қосқан сәхәриңизге.

Жайлауында дүркін-дүркін өскен мал,
Шопанларың шадлы нурланған жамал,
„Жигули“ ди минип жүрген ғаррылар,
Бәхәр палын қосқан нәхәриңизге.

Бәхәр куяшынан оянып жерин
Мийнет майданына атланды ериң,
Берунийли дослар, бағадыр елиң,
Зауықлар қостыңыз заманыңызға.

Жетпіс төрт бәхәрди көрген шағымда,
Бұлбиллер сайрады шәмен бағында,
Қарақалпақстанның алтын тойында,
Қосылған үлесиң ұатанымызға.

Тутлар берип сулыұланып сай салан,
Лалазардай қулпы дөнди айналаң,
Жасыл жапырақлар жайнап, ай далаң,
Сулыұ шырай қосты жамалыңызға.

Қыс қозғалып, бәхәр кирди жер ысып,
Қыз-жауанлар шықты мийнетти қушып,
Туттың жапырақлары көзларге ысық,
Бәхәрден пай тийди қолларыңызға.

Жипек қуртқа жайлар таяр, азада,
Тәрбиясы ертели-кеш азанда,
Еки мың үш жүзден артық Шахзада,
Қурт ушын паяндоз жолларыңызға.

Таңнан турып атыз-шеллерди гезип,
Туттан жапырақ алып биримлеп үзип,

Түнлерде уйқламай көзлерин сүзіп,
Құртлар өрмеледи талларыңызға.

Беруний бұрыннан сен-данқлы елсен,
Көзге сүрме болған теберик жерсен,
Уллы әрман менен жасаған елсен,
Алғыслар жарасқан жанларыңызға.

АҚ ҚУҰЛАР УШЫП КИЯТЫР

Бәхәрге кумар адамлар,
Әл-аспанға қаранлар,
Айдынлы ашық араллар,
Ақ қуулар ушып киятыр.

Сәулесин шашып тур қуяш,
Мысалы көкте „ақ қураш“
Құлашыңды кеңнен аш,
Ақ қуулар ушып киятыр.

Қырында ойнар маралым,
Өзинде ықлас қарарым,
Ақ сақаллы Аралым,
Ақ қуулар ушып киятыр.

Бәхәриң келди шалқынлар,
Мийнетке шығып балқынлар,
Тай болып туулаң толқынлар,
Ақ қуулар ушып киятыр.

Бәхәрдің ғамын ойлаңлар,
Ашылсын айдай жамаллар,
Қыз-жигитлер ойнаңлар,
Ақ қуулар ушып киятыр,
Жанымды қушып киятыр

1982-жыл.

ҚЫЗЛАРЫМ

Әсирлердің аңызында ай-күндей,
Адамзатқа ақыл болған қызларым,
Көздің отын алып қулпырған гүлдей,
Жүрегіме жақын болған қызларым.

Жаслайыңнан болдың кеуіл басқарған,
Әлпешледім алып өттім асқардан,
„Жан қызым“ — деп бауырыма басқанман,
Қыз мийримли, ақыл болған қызларым.

Анаң ғәрип түн уйқысын төрт бөліп,
Ақ төсінен ақ булақғай сүт беріп,
Миллионлардың мухаббатын меңгеріп,
Ашылысқан айдай жүзлі қызларым.

Апыл-тапыл жүргениңе қуғандым,
Кемалыңа келгениңе қуғандым,
Халыққа сәлем бергениңе қуғандым,
Хәм құрметли хәм ләззетли қызларым.

Көргенлердің қара көзін талдырған,
Жигитлердің жүрек бауырын жандырған,
Өнер менен елдің мийрін қандырған,
Қоша дәсли, хош хауазлы қызларым.

Босқа өтпей жалынлы жас гезлерін,
Көзге сүрме болды басқан ізлерің,
Ел басқардың халықтың ғамын гөзледің.
Ақылы дана, бәхәр жүзлі қызларым.

Толқынлатып көл, теңизди, дәрьяны,
Ақыл-хууыштан ийеледің дүньяны,
Сізге арналды жан атаңның жыйғаны,
Аман болың қара көзлі қызларым.

1984-жыл.

ҚОЯН

Машинаның шырасы жарқыраған,
Қара түннің қапысын қонарғандай,
Сәулеси аққан суұдай сарқыраған,
Тынық суұдың тоңыртқасын қотарғандай.

Қос шыра қуұ далаға жараңғандай,
Жалт-жулт етер жер жүзин жалағандай,
Киятырмыз алдымызға көзди тигип.
Барлығын билемекшимиз дала қандай.

Сәулеси көз ушына барып жеткен,
Жақтысы жылдырымдай жарқ-журқ еткен,
Тосаттан шыққан қоян тыпырлады.
Қамасып еки көзи шығып кеткен.

Қоян сонда албырап бүліп қалды,
Барды да шофер бала ушлап алды,
Ташкенттің зоопаркине алып келдик,
Қоянды ылайықлы жайға салды.

Әжелден аман қалып солбір қоян,
Өсип өніп болыпты бир неше жан,
Өлим-жаў, өмир деген—рәхәт ғой,
Барлығың болыңызлар шын меҳрибан.

АЛМАДАН

Гүманланып гүнасы жоқ кисинің
Жағасына жарқанаттай жабыссаң,
Билмесең нелигин ҳақлық күшинің,
Айырыларсаң жақын менен алыстан.

Жан досыңның жағасына жабысып,
Ошағандай тура берсең илинип.

Бир күн ылактырса, қалдың қабысып,
Пушайман қыларсаң бауырың тилинип.

Бет тырнама қуұрап қалған шеңгелдей,
Досты болсаң, дийдарласта көзге айт.
Аўзыңды ашпа, ақылыңды меңгермей,
Сөзиңди алып қалма, егер келсе пайт.

Көзиңди аш барлығына сақый бол,
Кеўил суўың ақсын жаптан, салмадан,
Адам болсаң дос адасса ақыл бол,
Халқыңа бер бағындағы алмадан.

СЫЙЛАСЫН

Узақ дәўран сүрмек болсаң жоралар,
Төрт бүкленип жата берме жайында,
Кеўил заўқы каяқлардан оралар,
Машғулаттың бири болсын пайында.

—Жетип келдим, алпыс, жетпис, сексенге,
Ұақың бар қарыўды қалай жеңсеңде,
Ұеш ўақытта айып емес жоралар,
Участқаңа төгин әкеп төксеңде

Жас әўладқа өрнек үйрет, ақыл айт,
Мийнет мәртликлерди қосып нақыл айт,
Техниканы қашан, қайдан үйрендиң,
Узақ айтпай түсиникли жақын айт.

Басты қойып жата берсең көпшикке,
Сөзиң тийип жүрер келин-кепшикке,
Таза ҳаўада жүр, сейил ет бағқа,
Бирақ ертерек қайт, түнге кешикпе.

Қартайдым деп қайғы-уғайым келтирме,
Жумыс қылсаң бир жерлерин кемқылма,
Машақатлы өмир болар мазалы,
Пайты келсе сыйыр саўыс кемпирге,

Ул-қыз, келин истен қалып қоймасын,
Ақлық-шаўлық бақшаларда ойнасын,
Хәрекетке-берекет бар жоралар,
Жас әўладлар жақсы көрип сыйласын.

* * *

Сексен бес жыл буннан бурын,
Жетим қалған балаңман,
Жыллар өтти жулдыз болып,
Өстим өндим панаңнан.

Бир мың айдың жүзиң көрдим,
Нурлы көзли бабаңман.
Қәдирдан ата, ана,
Сексен беске келдим мен.

Анажаным туўған күни,
Ел, халқыма, кудайыма табындым.
Жаслайымнан ақыл алып,
Хызметине, жулдыз болып ағылдым.

Жас қырандай жаўды қырдым,
Қан майданда танылдым,
Сексен беске жетип келдим.
Қәдирданым досларым!

Ата журтым, ана жерим,
Туўылған мәнзил мәканым,
Мусылманман, Жер жүзине—
Айдай ашық жақаным,—

Сексен бесте сайран еттим,
Қәдирданым, досларым!
Қыянкески қан төгиспе,
Урысларда қайытбадым,
Нәмәрт болып жасырынып,
Тасаларда жатбадым,
Қанлы қылыш тақасада,
Жаўға сырым айтпадым,
Жас әўладқа жүрек болдым,
Қәдирданым, досларым!

Бомба болып бузып өттім,
Қиянгески жоллардан,
Әтирапыма нурлар жағып,
Өттім саҳра майданнан,
Шаршасамда жолда қалмай,
Өттім тоғай таўлардан,
Сексен беске аман келдим,
Қәдирданым, досларым!

Сексен бес жыл өмир жолы,
Узақ екен, көз ушында аспандай,
Елиў, алпыс төбелери,
Теңиз болып тасқандай,
Базыбир жыллар аўыр келди,
Айтылып жүр, Алпамыстай — дәстандай,
Тал-тал болған топылыслардан,
Аман келдим, досларым!

Сексен жасқа шықсамдағы,
Қолға ҳаса алмадым,
Аўырыўды мисе тутбай,
Ярым жолда қалмадым,
Ел журтыма, Гөззалларға
Қосығымды арнадым,

Жайнап жаснап жетип келдим,
Сексен беске қәдирданым, досларым!

Узақларға мени баслап,
Баратырған айдын жоллар жатырған,
Ұатан жүгин көтеріўге,
Бир жигитке татырман,
Белим беккем, ақылым зийрек,

Тынбай ислеп атырман,
Бундай заман табылмайды,
Халқым ушын, досларым!

Жер жүзине урқан жайды,
Үлкем—Қарақалпағым.
Сен дүньяда бахытлысаң,
Қайта жасарған шағын,
Халқың менен нур бөленсии,
Жайнап жаснап шығарған,
Жолмурзаңды тағы жасат,
Туўысқаным, досларым!

ЗАМАНИ

Сексен бес жыл жалыт еткен,
Заманласым бар мениң,
Жас жигиттей ылақ ойнар,
Уллы дослық тойында,
Бағ орнатып, гүл көгерткен,
Арал аймағына, Әмиў бойына,
Қәр жыл сайын, мүше алған,
Ерлик пенен пайына,
Дослық ушын хызмет қылған,
Ерлерим бар қақарман.
Нешше әсир жасасақта
Бундай заман болмаған,

Шадлық, бахыт, бирлик бенен
Халықтың кеўли тоймаған,
Қарақалпақ деген елди,
Ҳешким ядға алмаған,
Бүгин бизди танып алды,
Жақты жақан—бул заман.

НӘСИЯТ

Бабалардан бизге қалған ўәсият
Бизден әўладларға болсын нәсият.

Бир ғарры шайыр деп сезип өзимди,
Уллы нәсият деп тыңлаң сөзимди.

Барлығын турмыста еситтим, көрдим,
Сизлерге естелик жазып үлгердим.

Мәртликти үйренип ең озал бастан,
Турмыстың маржанын сүзип ал жастан!

Бул дүнья кең, көзиң жетпес ушына,
Қушақлайман деп барлығын қысынба!

Қанаат ет, халқың менен бирге бол,
Бирге болсаң саған ашық айдын жол!

Пайдалы жерин ал, зыянын тасла,
Ақылы даналықта өмирди басла!

Анық билсең төрт мәўсимнің келисин,
Түсинерсең өмириңнің желисин.

Өмир деген жанып турған қызыл шоқ,
Бир сөнген соң еки ирет өмир жоқ.

Ақыл менен сыйлай билген өз басын,
Жарым жолда қалдырмайды жолдасын.

Айға кесек атпа төбене түсер,
Тас түскен жер я ойылар, я исер!

Баз биреулер сықмар, дүньяға жақын,
Хәттеки жеп кетер сағыра ҳақын.

Баз биреулер жалғыз басын биледи,
Бирақ жалғызлықтан азап көреді.

Баз биреулер алдар бәрха адамды,
Ақыры арқалар қайғы хәм ғамды.

Хийле менен жесең достыңның асын,
Ақыры қор болып жоғалар басың.

Билимди ийеле зор болғың келсе,
Харам мийнеттен қаш қор болғың келсе.

Пахта ексең пискенше ет хәрекет.
Хадал хәрекетте бәрха берекет.

Жер жақсысын билер болсаң салыға,
Тракторды таярлап ал жаныңа.

Хәмме ўақ қай иске етсең де машқы,
Сени жаздырмайды сол истиң ышқы!

„Дос басыңа, душпан аяққа қарар“
Аяқ кийимиңе болғыл ықырар.

Достыңның хәр күни үйин көрип кет,
Ата-анасына сәлем берип кет!

Ұл-қызыңа хәр ұақ урыссаң бийорын,
Үзгендей боларсаң жүректің тарын.

Ойланып сөйлесең қызбайды қаның,
Қызсаң хәр ұақ қапа болады жаның.

Мийнет етсең дем алдағы жатып иш,
Жарма ишсең асқатығын қатып иш.

Ұлыңды зорлама сүйгенин алсын,
Қызың теңин тауып қоса ағарсын.

Жем жемеген сыйырда сүт аз болар.
Тәрбиясыз қыз көтере наз болар.

Әдеп өзиң әдеп-икрамлы бол,
Сол әдетің әуладыңа ашар жол.

Табан тозар, несийеге зат берсең,
Батпаққа батарсаң суйыққа ерсең.

Егер алдаушының сөзине көнсең,
Суўда қалқып жүрген сен де бир сеңсең!

Терең бе, сайыз ба көрмей шешинбе,
Сырлас емес адамларға шешилме.

„Мал шақынан, адам тилден“ деген бар,
Аңлап сөйле хәр сөзге бер итибар.

Қоңсыңды ойласаң шығады атың,
Сени жақсы көрер хәтте жек-жатың.

Жапты қазсаң суўдан мийриң қанады,
Маңлай териң күйсе ишиң жанады.

Ҳеш гүнасыз сөз еситсең достыңнан,
Дүньядағы ашшы зәхәрден жаман.

Егер тыңлар болсаң шуғылдың сөзин,
Қара перде менен қапланар жүзиң.

Биреўди биреўге душпан еткениң,
Өкиниш пенен өз басыңа жеткениң.

Жағымпаздың жүрегинде мәргия,
Иси питсе көзден болар зым-зыя.

Торанғылды тынбай тессе тоқылдақ,
Урысқанлар мийли тесер тоңқылдап.

Дүнья малға толсада қушағың,
Ҳешбир заялама нанның усағың.

Ақыллы ис етип бәрқулла сақ бол,
Досқа дәрман берип жақты шырақ бол!

Босқа жүрме, минутты көзиңе илмей,
Өмирдиң өткенин қаларсаң билмей.

Китап оқыў болсын бәрқа әдетиң,
Сонда дүзиў болар тутқан нийетиң.

Китапты оқысаң айтылар бәри,
Барлығы да сениң өмириңе дәри.

Билим менен ай, күн, жулдыз қушасаң,
Адамды сүй егер адам уасаң.

Менменликтің туўын қолыңа тутпа,
Достың кирттай жақсылығын умытпа.

Шағауық шаянды өлтirmeй кетпе,
Егер тири қалса дақ салар бетке.

Хийлекер суўпыдай киймегил сәлле,
Достың ашыўланса бергил тәселле.

Хәр заман беккемле дослықтың күшин,
Дослық тирек болар өмириң ушын.

Дослық тар жоллардан сени өткерер,
Мурат-мақсетине сөзсиз жеткерер.

Базда бир сөз бенен тәғдир шешилер,
Жалған сөзге ерсең мойның кесилер.

Жаста жетим қалсаң жетерсең аман,
Қартайғанда жетим қалыў дым жаман.

Есаплы бол өмириңди қор етпе,
Қарның бир тойғанға мардыйып кетпе.

Жасында тойдырса нан менен палға,
Хәмелдар болғанда умытып қалма.

Билмейди дегенлер өзимиен басқа,
Ақырында жолығады ипласқа.

Нақыл бар: „таңланған тазға гез болар“
Мәхәлинде үйленбеген сөз болар.

Мийри қанар мийнет пенен суў ишкен,
Адам емес өтирик сөйлеп уў ишкен.

Ул-қыз жақсы болса төбең көк тирер,
Жаман болса өзиңе сөз тийгизер.

Ҳадал териң жуўар жерде шорыңды,
Перзент жаман болса қуртар сорыңды.

Егер ата-ананы етпесеңиз қапа,
Қылған ҳұрметлериң зая кетпес ҳеш.

Егер-ананы етсеңиз қапа,
Күни ертең өзиң де шегерсең жапа.

Алтындай басыңды тыйынға сатпа,
Мәртебем бәлент деп шалқайып жатпа.

Дәўлетиң қайтқанда жалқаўлық басар,
Ұақытша қол берген досларың қашар.

Шығар малға себеп болса ийеси,
Жаман болар нанның тутса кийеси.

Алманың шақасын сындыра гөрме,
Жемиси көп болар жарасар жерге.

Нәлше ексең тәрбиясын умытпа,
Бағман емеслердиң сөзлериң тутпа,

Қәдири артқан яңлы пискенде ерик.
Даналардың ақылы болар теберик.

„Аўырыў—астан“ деген елде нақыл бар,
Аўырсаң тез врачларға жақын бар.

Аўырсаң мысалы солыған гүлсең,
Врачқа емлетсең тағы гүллерсең.

Аўырдым деп жатпа қайғырып, ҳарып,
Врачларға емлен тезирек барып.

Жууын, шомыл, хәр күн сайын таза жүр,
Денени шынықтыр, узақ өмир сүр.

Егерде қашпасаң аўыр мийнеттен,
Хәмме ўақ аўлақсаң жаман нийеттен.

Жасыңнан билмесең қәдириң нанның,
Ертең душпанысаң бул шийрин жанның.

Туталмасаң қолың созба жулдызға,
Сұлыўлық жарасар ақыллы қызға.

Басқаларды көрип өзиңнен пәс деп,
Ийтиңе талатпа көз қысып „бәс“ деп.

Көтере алмай қалсаң өмир тасларын,
Жәрдемлесип көтерисер досларың.

Ел-журтыңа болғың келсе мийирман,
Жигериңди жумсап жасыңнан ойлан.

Сөйлер сөзлериңнің алды-артын бил,
Ең әўеле дос-душпанның парқын бил.

Алма пис, аўзыма түс десең болмас,
Өмирди жаздырма мысалы алмас.

Билмегенге үйрет, билгеннен үйрен,
Жақсыдан айрылма, жаманнан жийрен.

Бузсан ел дәстүрин, елдің қәдесин,
Бузғанға барабар бүлбил қәпесин.

Пердеси сөйлетсе дуўтардың тарын.
Жүрек қозғар сүйген ярдың қумарын.

Жигит йошлы болса туралмас жалғыз,
Дәртлерине дауа болар гөззал қыз.

Көзиңнің шырпысын жүрекке тийгиз,
Сонда муқаббатың өшпейди хәргиз.

Халық пенен уш, қос қанатың қайрылмас,
Хеш ұақытта опалы дос айрылмас.

Сейиссиз арғымақ шабалмас узақ,
Бийпарұалық деген мойынға дузақ.

Талабың келиспес ғалмағал болса,
Жолың өнбес, кеме орнына сал болса.

„Жолға шықсаң жолдасыңды сайлап шық“
Үй-ишиңди, алды-артыңды ойлап шық!

Мәрт емесең жаўды жексен етпесең,
Ер емесең мақсетиңе жетпесең.

Туўған жерден тапқаныңды аяма,
Туўған елден хеш жаныңды аяма.

Жермен—сыйыр бермес, баспағын берер,
Палаўын өзи жер, қаспағын берер,

Дүньяда хеш зат жоқ уллы анадай,
Жүз жасай бер ана, дейсең баладай.

Қалай шығар едиң ана болмаса,
Қалай жасар едиң пана болмаса.

Уўыз сүтти тойып емген баланың,
Бел мәдәри, көрер көзи ананың.

Көргенсиз үйиңе басып киреди,
Аўзынан ақ көбик шашып киреди,

Мешкейдиң тек қарны болар билгени,
Эжайып көринер жалған күлгени.

Басқа пайдасы жоқ атақтан сақлан,
Дөхмет бәлесиндей шатақтан сақлан.

Өз исиңе өзиң болмасаң пысық,
Сенде бир күн-түни уйықлаған пышық.

Жақсы болсаң айдай болар жамалың;
Жаман болсаң сеннен безер жананың.

Алыс-берис еки адамнан болады,
Бермей ала берсең кеўил қалады.

Пейли тардың үйи күнде шаўқымлы,
Хәтте суў ишиўге бермес сарқумды.

ГҮЛПАРШЫН

поэма

Басланған жыллары Ыатан урысы,
Турмыс титиренди тасқын толқыннан,
Тарайып бармақта өмир өриси,
Жаңбырда қалғандай жаўрады жақан.

Батыста, шығыста, қубла, арқада,
Төрт тәрәп толықсып туўлады бирден,
Батыс беттен дөнип думан қап-қара,
Жер өртенди, бүлбил айрылды гүлден.

Адам өмирине дарыды апат,
Көл, дәрья, тоғайлар болды қызыл қан,
Таулар ләрзем берди болсада қабат,
Мыңлар майып болды, өлди миллион жан.

Азамат улының бири аўқамның,
Қарақалпақ халқы услады қурал.
Басына қәуип туўып хәр бир адамның,
Адам тасқа айналды соған нәзер сал!

Миллион қатарында болған қахарман
Ұатан ушын тигип аямай басын,
Миллион қахарманның ерлиги дәстан,
Сол миллион ерлердиң бири Гүлпаршын!

Көптен ойымда еди кишкентай дәстан,
Бүгин пайыты келип усланды қәлем.
Борис, Тая менен Гүлпаршын, Досан
Батырлар ерлигин тыңласын әлем!

I

Күнлер, айлар, жыллар өтти зымырап,
Күнлер, айлар, жыллар жетти жаўдырап,
Бәхәр қуўып қақаман қыс қарларын,
Жайлаўларда қозы, ылақ жамырап.

Қыста қашты жыйнап тоқсан палўанын,
Бәхәр кирди тартып тоқсан карўанын,
Жаз жайнатып жердиң бетин жасылдан,
Жеделлетти шын мийнеттиң жаўланын,

Жазда кетти, жаз орнына келди гүз,
Дийқанларға мол зүрәәт берди гүз,
Айтып кеткен бурын ата-бабалар,
„Машақатлы мийнет пенен алтын сүз!“

Он еки ай бир-бирине алмасып,
Бири кетип, бири келип жалғасып,
Өмир өтти гүрес пенен бәрхама,
Инсан жүрди нешше жыллар жол асып.

Кең дүньяға қағып өмир қазығын,
Адам табар бул өмирдің азығын,
Биреу билер, биреу билмес хаслында,
Кімнің қандай гүна қылған жазығын.

2

Борис гражданлық урыстан кейин,
Жәрдем ушын келди қарақалпаққа,
Туұысқанлық жүрек дослыққа бейим,
Нур жанбақшы болды қараңғы жаққа.

Борис бауыр басты мийманшыл елге,
Досан менен дәуран сүрди дос болып;
Бәхәрдің қуяшы жан берген жерге,
Мәкан басты еки батыр қос болып.

Борис, Досан сыңарындай егиздің,
Ел хызметін ерлик пенен атқарды,
Елине жеткерип жемисін гүздің,
„Қос азамат!“ деген елде ат қалды...

3

Мың тоғыз жүз қырқ биринши жылында,
Досан дос елинде болып жүр мийман.
Гүл лалазар Днепрдің бойында,
Той тамаша, ели бәрха шадыман.

Мийманға шақырып Досанды Борис,
Дослық дәстүрінің келтирди машин.

Еки қыз сырласар, мақсетлер дұрыс,
Досанның қызы еди аты Гүлпаршын!

Биреуи Бористің қызы еди Тая,
Жарасқанын қара еки курдастың.
Шолпандай жарасқан нурланған таңға,
Жарасығы жақсы жалынлы жастың.

Украинаның жерин аралап Досан,
Шадықуррамлықта өтті нешше күн,
Өмір өтіп атыр қызық орасан,
Бирақ мийман ушын бүгін соңғы түн.

Ертең қайтпақ болып елине Досан,
Борис хошласыуға берди зыяпат.
Келди қоңсы-қоба, жора тум-тустан.
Мийман болса бауыр басар адамзат.

Таңның алды Украина уйқыда,
Днепр бойында есип жыллы жел.
Турмыс тыныш. Халық таңда уйқыда,
Рәхәт қойнында жатыр қалың ел.

Таңды айырып жалт-жулт еткен жалынлар,
Күн батыстан лаулап кетти бирден от.
Адам жауы қанға жерик қасқырлар,
Зорлық пенен басып кирди жауып оқ.

Тоғайлар, далалар, жайлар арасы,
Қара түгін болып қапланды турды.
Дүнья жүзин дүбірлетти кекли сес,
Ғарры-кемпир, нәрестелер наласы.

Урыс қызды, от лаулады, бурқыды,
Миллион жанлар жазийрада берди жан,

Снаряд, бомбалар жерди жулқыды,
Үйге қайталмады Досан, Гүлпаршын.

Екеуіде қалды дослар елинде,
Халыққа қууат қосып қанлы майданда.
Қорған болып Украинаның жерине,
Пүткил халық қозғалды жыртқыш Ұайғанға.

Жер өртенди, жай өртенди лаулады,
Жауыз фашист гүнасыздан алды жан.
Москвадан радио жаңлады,
Урысты еситти пүткил жер жақан.

Хошласа алмай қара түннің ишінде,
Жауға қарсы атланысты адамлар.
Қалың тоғай қорған болып кешінде,
Днепр бойында ағылды қанлар.

Борис, Досан жарақ алып қолына,
Қан майданға жулдыз болып ағылды.
Гүлпаршын, Таня қыз гүрес жолына—
Басын тигип жүректе кек жағылды.

Урыс қызды, қан жосыды, өтти жаз,
Гүзде өтти, қалың сууық қыс жетти.
Жыллы жаққа қайталмады ақ қуу, газ,
Қанхор фашист жауызлықты үдетти.

Қан кешип жүр миллион-миллион азамат,
Қан кешип жүр мың-мың болып қыз-жауан.
Бауырман ел бириктирип күш-қууат,
Ана-Ұатан ушын аямады жан.

Досан Днепрдің бойына кетти,
Қабыл алды Борис пенен партизан.

Гүлпаршын, Таян қыз, азаптар шекти,
Екі қызды тұтты фашист сол заман.

4

Қызыл шунақ, қара суық қақаман,
Ай далаға ақ түйедей шөккен қар,
Аппақ қарды бояғандай қызыл қан,
Дүбелей дауыл айдарғадай ысқырған.

Қара шашлар қызыл қанға боялып,
Ақ денелер тилким-тилким таяқтан.
Естен танып, базда еслер жоғалып,
Азап көрді фашист атлы саяқтан.

Қарауытты жарқыраған ақ маңлай,
Алма бетлер ауырлықтан қалқыған.
Жүзлер сулыұ еді—шолпан атқандай.
Қара суық қызыл жүзді қарпыған.

Тилинген, сылынған бадам қабақлар
Ойнақлаған көзлер нуры өшкендей.
Талақтай көгерген искен еринлер,
Мийи мең-зең, толқын суўлар көшкендей...!

Қыз киятыр, мың тирилип, мың өлип,
Қула дүзде жалаң аяқ қар басып.
Сыр ашпады хеш ұақытта сөз бөлип,
Хеш биреўге асылмады жармасып.

Узақ жүрді жолда талай сүринди,
Сүринди де өзи турды қәхәрли.
Фашист жауыз қасқыр болып көринди,
Таңнан аман шығып көрді жаҳанды.

Дар таярлап Днепрдің бойына,
Ақ қайынға қанлы арқан байлады.
Келмесе от беріп елдің жайына,
Халықларды еріксізден жыйнады.

Гүлпаршынды көріп жыйланған халық,
Қайғы матам менен қапалар шекті.
Барлық халық партизанлар аталып,
Жанға жан алдында, қанға қан төкті.

Дар астында кара көзлі сулы қыз,
Түсі өзгерген айдай еді жамалы.
Әтирапта партизан мысалы жулдыз,
Әсте еспекте дур қыстың самалы.

Таня зорға қашып жауыз фашистен,
Партизанға хабар берді сол заман.
Көпшилик таяр тур, күш қосып иштен,
Гүлпаршынды алып қалмақшы аман.

—Асыңлар! деп бұйрық берді фашистлер,
Партизанлар жулдыз болып ағылды.
Қызды сауаш жеңіп шықты күшлилер,
Фашист қашты. Халық үәдеден табылды.

Фашистлердің ойран болды бәршеси,
Көздің қарасындай Гүлпаршын аман.
Умытылмас сол бир түннің кешеси,
Гүлпаршын жай тапты емлеуанадан.

5

Гүз думаны яңлы гүңгирт көз алды,
Ауыр қалда госпиталда Гүлпаршын.
Қарақалпақ ели узақта қалды,
Түсте көрді Кегейлинің арнасын.

Гүлпаршынның көз алдында ата-ана,
Көз алдында гөззал Әмиў бойлары,
Врач, сестралар болып мәрдана,
Гүлпаршынды жазыў ақыл ойлары.

Көз алдында—курбы-қурдас, жигитлер,
Көз алдында—ата мекан Шымбайы.
Көз алдында—пахта, гүмис шигитлер,
Көз алдында—Қаратаўдың шыңлары.

Көп ай жатып госпиталда Гүлпаршын,—
Жазылды да партизанға қосылды.
Куртыў ушын фашистлердің ордасын,
Жаўынгер боп жаў жарақлар асынды.

6

Тағдир тағы басын қосты дослардың,
Жаўдан алыў ушын ызалы кекти.
Жаўға қарсы күши тасты жаслардың,
Жеңіске жоллады жаслық жүректі.

Түнерген түн шуўлап атыр, тумлы-тус,
Көк аспанда жалт-жулт етип тур жулдыз.
Тоғай иши ҳеш ўақ емес тым-тырыс,
Жаўға қарсы жылжымақта еки қыз.

Қалың тоғай фашистлердің штабы,
Мыңлап адамлардың шапқанлар басын.
Фашист—жаўыз, халқымыздың душпаны,—
Деп киятыр Таня менен Гүлпаршын.

Жылжып жүрип төрт тәрәпин штабтың,
Барлығында қоймай барлады көрди,
Өзлерин тасалап ишинде жаптың,
Граната менен жартып жиберди.

Бир күн темир жолды буздылар таслап,
Бир күн фашистлердің өртеди жайын.
Бир күн фашистлердің басшысын услап,
Бәрқулла жаўлардың тапты қолайын.

Бәржай етип партизанлар буйрығын,
Тынышлық бермеди фашистке ҳасла.
Фашистлерден алды жүректің дығын,
Миалар орнатып таў, тоғай, тасқа...!

7

Ленинград, Сталинград аймағы,
Азат болды фашистлерден мәңгиге.
Желбиреген уллы жеңис байрағы,
Дослық пенен бахыт берген өмирге.

Басып жулып келип еди фашистлер,
Қуты қашты аяғында қансырап.
Бағымызға кирген буралқы ийтлер,
Мақсетине жете алмады жансырап.

Жеңилди де жеги құрттай қырылды,
Өлилери қалып қойды таў, таста.
Тарийхында туңғыш көрди қырғынды,
Зар жылап ант ишти тиймеўге басқа.

Армия атланды Берлинге қарай,
Оқлар жаўды, суўдан, жерден, аспаннан,
Катюшаның атқан оғы жарқырап,
Кем болмады океанлар тасқаннан.

Лийкин жақынлаған шақта Берлинге,
Фашистке қозғалды ең соңғы селтең.
Ер Армия қатты соққы бергенде.
Мәртлик, дослық пенен күшлер болды тең.

Батысқа Берлинге жол түсіп оңай,
Фашист жауыз қуры қарап қалмады.
Жол бойы тау-таслақ, салма менен сай,
Досанның жалғыз оқ басын жалмады.

Берлинге жақынлап барған ұағында,
Армиялар менен бирге Гүлпаршын.
Тосаттан атасын көрген шағында,
Дизесине қойды атаның басын.

Жауынгер Армия Досанды бирден,
Жерлерде залып пенен атты мылтықты.
Досанның қәбирин толтырып гүлден,
Гүлпаршын жүректе сақлады дықты.

Атадан айрылып жылап Гүлпаршын,
Ыза кеги менен атланды тағы.
Жақанды жаңлатып мәңги орнады.
Берлиннің үстінде жеңіс байрағы.

8

Урыс тамам болды, тыйылды қанлар,
Жеңіс пенен қайтты Гүлпаршын елге.
Иске асты әрман еткен қыяллар,
Таня қызда келди, жасайды бирге.

Гүлпаршын—муғаллим, муғаллим—Таня,
Бири рус тили, бири тарийхтан.
Әуладлар таярлап келешек танға,
Алғыслар алып жүр уллы халықтан.

4-май 1984-жыл.

ҚЫДЫРБАЙ САИПОВ

поэма

1

Сени еслесем гүллер тергим келеди,
Музейлерге барып көргим келеди,
Егиз киби бирге жүрген күнимди,
Жас әуладқа айтып бергим келеди.

Киши пейил, ақ көкирек мұлайым,
Көргенде ашылар кеуил сарайың.
Қаршадайдан қасымда еди, Қыдырбай,
Жүрек сүйген жас өмириң жазайын!

Жаздың күни желпиген жел, жипек жел,
Жанға рәхәт бағыш етер биймәлел.
Биз жүриппиз аймағында Аралдың,
Қыдырбайдың, ата-анасы болған ел.

Ырғалысып басқан жердің бөлегин,
Атызларда алтын масақ, мол егин,
Тәбияттың, түңги сулыұ көркине,
Ышқы кетип, шулғып турды жүреги.

Үндемейди ақыл-хуушы далада,
Көз нышаны сайлар менен салада,
Көзге ысық көрингендей көркемлик,
Есине бул уллы елес сала ма?!

Базда турып қалып, узақ ойланып,
Базда әтирапқа қарап урланып,
Базда көкти, әл аспанды гөзлейди,
Жас бүркіттей ушпақ ушын қомланып.

Айдын шалқар Аралды да шарлайды,
Ақ жал толқын арғымақтай қарлайды.

Узақ-узақ, булдыр-булдыр көринген,
Төбелерди, бийиклерди барлайды.

Жас кеўили тыным тапбай талпынып,
Турған яңлы кесте сызық тартылып,
Бағлар көзге буўдақ-буўдақ көринер,
Гүжимлер тур жапырақтан „жүк“ артып

Мәңги ашылды, ел тилеги, ел бахты,
Көзи тоймас көрип турған елатты,
Түн тәбият түрли түске бөленип,
Кулпы дөнип көринип тур ай жакты.

Асқар гаўлар әлўан-әлўан қабатлы.
Қызылланған қырман яңлы қымбатлы.
Ақ қағазға түсирсем деп барлығын,
Ойланады сулыў жигит сымбатлы.

Бағ ишинде өсип турған бир гүлдиң,
Шақасында сайрап турған бүлбилдиң,
Бәри тур ғой қыл қәлемниң ушында,
Керегиндей шайырдағы бай тилдиң.

Сөйлер еди Қыдырбайда қыл қәлем,
Күндей күлип турғандай ақ бар әлем,
Дер еди ер;—бул дүньядан мол дәмем,
Шайырлардай шешен болып туўылсам.

Қыял етип бузбай сулыў сайраның,
Аралады сала менен сайларың.
Сол жүргенде аймағында Аралдың,
Билип алдым жүректеги әрманың.

Көзди тартқан көркем сулыў даланың,
Тыңға орнаған әлўан-әлўан қаланың,

Терең ойлап өткен, келер өмірдің—
Көзім көрді сұйретлерін салғанын...

2

Өрнекли ер—уллы өмірдің өрінде,
Тебиренип турған елдің жерінде.
Қыдырбайға тағы талай жолықтым,
Отыр екен театрдың төрінде.

Сағынғандай сахнаға қарасам,
Сұлыұ көринис тартқан екен орасан.
Жанып, күйіп жууап берді бауырым,
Буның не деп Қыдырбайдан сорасам:

—Анаұ Арал, мине Ерназар қорғаны,
Мәртлик пенен болған елдің қурбаны,
Мынау таса, Қутым суұпы жүрер жол,
Оқ толтырып асып жүрген дорбаны.

Тап усыман Ерназарды атқан жер,
Ел перзенти жер қушақлап жатқан жер,
Ерназар, Кенегес, Қутым қанхордың,
Алтын ушын абырайын сатқан жер.

Мынау Әмиұ, эне жайы Хийұаның,
Қан сасыған тахты турғандай ханның,
Тарийх жылнамасы сөйлеп турыпты,
Суұ болып төгилген халықтың қаны.—

Деп Бердақ пьесаның макетин дүзіп,
Кемисин толтырып, артығын гүзеп.
Сахнаның устасы, шебер Қыдырбай,
Талантын көрсетти барынша безеп.

Атаның сақалын, ананың шашын,
Бабалардың оқып, дәстүр-мурасын,
Ақыл ойы менен бирдей дүзетти,
Жаңа жайлар менен ески қорасын.

Қанша липас пишти қыз, жауанларға,
Қолаң шаш қолайлап сүйикли ярға,
Бес бармақтай билер еди дәстүрди,
Қыдырбайда исленбеген зат барма.

Қызлар пери болды липас ораның,
Сахнаға шықты ойнап, доланың,
Қызға—кийим, кийим—қызға жарасып,
Тамашагөй қызық көрди таңланып.

Қыдырбай қолынан қулпы гүл өнди,
Сахнамыз сулыұланып гүлленди,
Ар-намыслы улды, тасқын талантты,
Халық умытар ма сүйикли улды...

3

Бүгін майдың беси күни-кешеси,
Хәр күн дийдарласыў достың пешеси,
Қыдырбайдың жайын хәмме биледи,
Нөкистеги „Өзбекстан“ көшеси.

Менде усы жайға келемен тез-тез,
Хәр келгенде дослар менен болып гез,
Ортаға салынып өмир дәстаны,
Хәр тәрепли болып айтылады сөз.

Қыдырбайдың Жуман туўған ағасы,
Жуман жақсы адам хеш жоқ баҳасы,
Киши пейил, ақ көкирек, қасыл жан,
Жайлағаны Арал теңиз жағасы.

Жуман жастан Қыдырбайдың панасы,
Мисли кишкентайдан ата-анасы,
Қыдырбайды жаслайынан оқытып,
Өссін деген уллы тилек санасы.

Қапа бол ма жан баўырым, күндей күл,
Усы бастан дос душпанды таный бил,
Қыдырбайды баласындай сақлады,
Жандай сүйген жан жеңгеси Орынгүл.

Жас басынан тәрбиялап өсирди,
Кийиндирди, қолдан паллар иширди,
Қыдырбайды туңғышындай әлпешлеп,
Еркелесе балалығын кеширди.

Қыдырбайдың өсип сезим санасы.
Өрнек болды өмириниң саласы,
Ташкенттеги устазларға танылып,
Өсип шықты Қарақалпақ баласы.

Бир күн еді өмиримниң бос күни,
Тап усы күн кеўилимниң хош күни,
Қыдырып бардым Қыдырбайдың үйине,
Қуўаныстық келген яңлы қос күни.

Апақ-шапақ болып қалдық сөйлесип,
Сөзлер кетти бир бирине үйлесип,
Хәр сапары алтын сандық ашылар,
Бурыннан ақ жүрек кеткен жүйлесип.

— Жолмурза аға, — деп сөз баслап Қыдырбай,
Ирқилди де қалды соңын айғалмай,
Неге екенін билмей мен де қысылдым,
Деди — бүгін шықтым ҳешбир жаталмай...?!

—Не боп қалды, саламатлық саўлық па?!,
—Көзим түсти бир қызылша жаўлыққа...!
—Қарағым-аў, таныстың ба бурыннан,
—Өз-өзиме деп жүрипбен хаўлық па!

—Аты жөнин болар ма екен билиўге?!
—Бир ўәдени қойып едик бүгінге!
—Нөкисте ме, қызалақтың аты ким?
—Аты Зәуре, қайыл өмир сүриўге!

—Онда бизлер Жуман менен барамыз,
Қашық емес усайды ғой арамыз,
Зер қәдирин зергер билер деген бар,
Жазылады жүректеги жараңыз!

...Өмир ушын ойласыққа тарттық биз,
Ғаўырласып бардық, сырды айттық биз,
Мийрим шәпәәтли болып маўаса,
Қыз үйинен қуўанысып қайттық биз.

Көпшиликке көрингендей бой болды,
Барлық доста жақсылыққа ой болды,
Зәуре менен Қыдырбайжан қосылып,
Халық алдында туўысқанлық той болды.

Сазшы жигит дуўтарларын қолға алып,
Ойыншы қыз жылўа-назды қолланып,
Тамаша той таң қалдырып халықты,
Тойда мен де қосық айттым қуўанып.

Бир-бирине боп екеўи жанажан,
Ерли-зайып өмир сүрди жаңадан,
Сүйген жүрек салтанатлы күн көрип,
Еки жас жан жасай берди меҳрибан!

...Ой қыялы мәнзилине жете алмай,
Ой толқыны менен түнде жаталмай,
Өткен әсир, өртенген жер, өртли ел,
Көз алдына келип турар қатарлай.

Өткен өмир, ата баба, анамыз,
Узақ болсадағы дәуір арамыз,
Салыу ушын өткен өмир сүүретин,
Қыл қәлемди бирден қолға аламыз.

Өз үйинде устахана ишинде,
Усы быйыл Июль айдың ишинде.
Талұасланып толғанады Қыдырбай,
Уллы ойда күндиз бенен кешинде.

Көз алдында елеслейди Посқан ел,
Тентиресип зарды зарға қосқан ел,
Маңлай сыйпап жарқырарлық заманды,
Талұас етип атар таңды тосқан ел.

Көз алдында Жийен жырау, Күнхожа,
Хан патшаға ериксизден қул Қожа,
Ели менен ериксизден бир посқан,
Дәстан жазған халқы менен зарлана.

Теңизлерде толқын басса суу бетин,
Үйрек, ғазлар ийелейди көл шетин,
Бир күнлери жазыушылар жайына,
Алып келди Күнхожаның сүүретин.

Түнерген түнектен бир шырақ қылып,
Әдебиат өмирине бай қылып,
Тауап етип Күнхожаның сүүретин,
Көрген адам қалды бирден жақтырып.

Тағы ой тууып усы жылдың гүзінен
Илхам алып хәрбир айтқан сөзінен,
Ай нурында Әжиниязды еслейди.
Сулыұ сүлдер бир-бир ушып көзінен.

Уйқлағанда түси болды Әжинияз,
Сөзлериниң басы болды Әжинияз,
Әжиниязды дуйым журтқа танытпақ,
Ойларының ең қасылы Әжинияз.

Сайран етип кийигиндей даланың,
Талай сызды тилегиниң талабын,
Жыл жылысып айға айлар алмасты,
Жаға алмады ойындағы шырағын.

Қайта-қайта сызды, жыртты қағазды,
Басынан кеширди бир нешше жазды,
„Боз атау“ дың қатарында қалдырмай,
Базда қосық айтты қолға алып сазды.

Алып жигит ақ жүзлі ғой Әжинияз,
Мәрт қақарман бир сөзлі ғой Әжинияз,
Хәр қосығы жан жүрегі адамның,
Ашық көуіл, нур көзлі ғой Әжинияз.

Жақсы билген ел дәстүрін кел-кетін,
Сөзи жауға тийгизбеген ел шетін,
Өзи сулыұ, өзи дана, шайырдың,
Дүзиұ керек азаматлық келбетін.

Түнде уйқламас қос қабағы бир исип,
Баз ұақытта арқа мойны бүрисип,
Ойланыудан азып кетти Қыдырбай,
Анда-санда аўқатын да аз ишип.

Жас жүрегі толқынады, туұлайды,
Туұлағанда қос қулағы шуұлайды,
Әжинияздың түри-түсін елеслеп,
Титиркенип тула бойы жуұлайды.

Көк теңизде қайнаұытта кундызлар,
Суұ жүзінде жалт-жулт етер жулдызлар,
Ашық болып Әжинияздың жүзине,
Дүркин-дүркин өтип кеткен көп қызлар...!

Қандай екен қызлар сүйген дийдары,
Жазық маңлай, жыллы жүзли жайдары,
Хийұа менен Қазақстан, Орынбор,
Шайырымның қәдем қойған жайлары.

Барған жери туұғанындай сыйлаған,
Талпынғанда туұысына сыймаған,
Еңиренип ериксизден ел гезип,
Қәр бир елдің гәұқар сөзин жыйнаған.

Өмир гилти излегени ерте кеш,
Не сулыұлар қыпша белли, сүмбил шаш,
Әжинияздың қеш кемисин табалмай,
Айтысқанда жеңилипти қыз Меңеш.

Тәриплеген гөззаллардың гөззалы,
Оған ашық болған не бир нәзәлим,
Арнап жазып алтын сөзин халқына,
Өлгенинше жырлап өткен өз елин.

Бас қатырып үш жүз алпыс күнinde,
Уйықламастан талай күтті түнinde,
Барлық ойы, ақыл-қуұшы берилген,
Айтар сөзи Әжинияздың жөнинде.

Рәң-бәрең бояу кисти қолға алып,
Бир ойынан бир ой тууып жаңарып,
Ақырында Әжиниязды тапқандай
Сүүрет салды, иси кетти оңланып.

Жас сүүретши ашып тарийх томларын,
Талант пенен нурландырды таңларын,
Өтмиштегн бабаларға жан берип,
Ериткендей қыстың қатқан тоңларын.

Жан бауырым өзи еди өнерпаз,
Жанды сүйген жадыраған кеули жаз,
Қайта дөрөп бизиң жаңа заманда,
Биз бенен бир Күнхожа хәм Әжинияз.

...Мың тоғыз жүз жетпис екинши жылы,
Октябрь айының жигирма бири,
Қыдырбай биз бенен мәңги хошласып,
Ерте қазан урды бағында гүли.

Сол күни ядымда зарлы үн шыққан,
Қап-қара булт қаплап аспан туншыққан,
Дауыл уйтқып, жауын турды силпилеп,
Булт артына жасырынды күн шықпай.

Хақыйқатлық азаматтың тиреги,
Урпақлары аман болғай, тилегим,
Өзи өлген менен иси өлмейди,
Жақсыларда Қыдырбайдың жүреги,

Январь, 1982-жыл.

МАЗМУНЫ

КОСЫҚЛАР

Улым тыңла	3
Сулыў	4
Қыстың сүүрети	5
Фронттан хат	6
Қосылып жаўды қуртайық	6
Урыс питти	7
Тоқылдақ	8
Ұатан ышқы	8
Орайым алтын бостаным	9
Ашықпан	10
Жайлаўдағы қыс	11
Шайыр анты	11
Қарақалпақпан	12
Жаным қурбан туўысқан қазақ елине	14
Миртемирге	14
Даладағы таң	15
Анажан	16
Ақшаның көли	17
Алтын кум	18
Елликкала бәхәри	18
Шымбай ғаңы	19
Ақ булақ	20
Тырнарлар	21
Көринди	21
Шайыр ҳаўазы	22
Қар	24
Айрылмасын	25
Шынар	26
Ақлығымның аты Асқар	27
Жетпис жастың желиси	28
Өмир өткеллеринен	30

Бар мениң	32
Болар	32
Бердақтың естелигине	33
Жасларға	34
Ақ сүт берген анаңды	36
Өзбек пенен қарақалпақ	37
Көк шинель	38
Барлық өмірімди елге берейін	
Ақлықтарым—шаулықтарым	40
Айып	41
Өмір ушын от болып жан	41
Кәруаны болар	4
Жасаған сайын	43
Ғаррылық	43
Сөйле, бүлбил	44
Бахыт бар	45
Өмір шайдасыман	45
Жүз жасты гөзлер	47
Бозатай	48
Берунийдің бәхәри	48
Ақ куулар ушып киятыр	50
Қызларым	51
Қоян	52
Алмадан	52
Сыйласын	53
Сексен бестің сайраны	54
Заман	56
Нәсият	57

Поэмалар

Гүлпаршын	65
Қыдырбай Сайчпов	75

Жолмурза Аймурзаев

УЛЫМ, ТЫҢЛА!

Қосықлар хәм поэмалар

Қарақалпақ тилинде

Балалар хәм жас өспиримлер бөлими

«Қарақалпақстан» баспасы

Нөкис—1996

Редакторы *Алмагул Ешмуратова*
Қарап шығарған *Көбейсин Ерназаров*
Художниги *Исмайыл Қыдыров*
Худ. редакторы *Уайис Ережепов*
Тех. редакторы *Кеңесбай Бекниязов*
Корректоры *Гүлжан Турымова*

ИБ 1849

Териўге берилген ўақты 2. 01. 1996 ж. Басыўры
рухсат етилген ўақты 10. 02. 1996ж. Қағаз форматы
70x90^{1/32} Газеталық қағаз. Әдебий гарнигура. Кегль
10. Жоқары баспа усылында басылды. Көлеми 2,75
баспа табақ 3,22 шәртли баспа табақ 3,14 есап
баспа табақ. Жәми 2000 дана. Буйыртпа 164. Баҳасы
20 сўм

„Қарақалпақстан“ баспасы, 742000. Нөкис қаласы,
Қарақалпақстан көшеси, 9.

Қарақалпақстан Республикасы Баспа сөз бойынша
Мәмлекетлик комитетиниң Нөкис полиграфкомбина-
ты, 742000. Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9.

20 сым

